

EU-undervisningen i gymnasieskolan

Redovisning av regeringsuppdrag angående gymnasieungdomars kunskaper i EU-frågor och undervisningen om EU i den svenska gymnasieskolan.

EU-undervisningen i gymnasieskolan

Redovisning av regeringsuppdrag angående
gymnasieungdomars kunskaper i EU-frågor och
undervisningen om EU i den svenska gymnasieskolan.

Innehållsförteckning

Förord	5
Sammanfattning	7
1. Bakgrund	11
1.1 Skolverkets tolkning av uppdraget.....	11
2. Skolverkets studier av EU-undervisningen	15
2.1 Lärarenkät	15
2.1.1 Bortfall och datahantering.....	16
2.2 Fallstudier.....	17
2.2.1 Urval av skolor	17
2.2.2 Lärarintervjuer	18
2.2.3 Elevintervjuer	18
2.2.4 Elevenkät.....	19
3. Resultatredovisning	21
3.1 EU-perspektivet i kursplanerna	21
3.2 Undervisningen om EU.....	23
3.2.1 Undervisningens omfattning	23
3.2.2 Undervisningens innehåll	26
3.3 Vilka kunskapskällor används?.....	28
3.3.1 Läroböcker – en granskning av tre läroböckers belysning av EU-frågor	29
3.4 Gymnasieelevernas kunskaper om EU.....	31
3.4.1 Elevernas intresse för EU-frågor.....	31
3.4.2 Elevernas förkunskaper.....	33
3.4.3 Elevernas kunskaper när de avslutar gymnasiet	35
3.4.4 Elevernas kunskaper inom olika områden.....	36
3.4.5 Skolans betydelse för elevernas kunskaper om EU	38
3.4.6 Elevernas uppfattning om EU-undervisningen	40
3.5 Lärarnas behov av kompetensutveckling	41

4. Tidigare studier	45
4.1 Svenska studier	45
4.2 Internationella jämförelser	48
4.3 Sammanfattning av tidigare studier.....	50
5. Gymnasieskolans styrdokument	53
5.1 Läroplan och kursplaner.....	53
5.2 Hur speglas EU-perspektivet i program mål och kursplaner?	53
5.2.1 Kommentarer	53
5.2.2 Program mål	54
5.2.3 Kursplaner	59
6. Sammanfattning och diskussion	63
6.1 EU-undervisningens omfattning och innehåll	63
6.2 Kunskapskällor och läromedel	64
6.3 Elevernas kunskaper om EU	65
6.4 Skolans betydelse	67
6.5 Vad styr undervisningen om EU?.....	67
6.6 Förändrade kursplaner	69
Referenser	73
Bilagor	77
Bilaga 1 Missiv och lärarenkät	77
Bilaga 2 Intervjufrågor – lärare	84
Bilaga 3 Intervjufrågor – elever	87
Bilaga 4 Elevenkät.....	89
Bilaga 5 Övriga kurser med EU-innehåll enligt lärare	91
Bilaga 6 Övriga kurser med EU-innehåll enligt elever.....	92

Beställningsadress:
Fritzes kundservice
106 47 Stockholm
Telefon: 08-690 95 76
Telefax: 08-690 95 50
E-postadress: skolverket@fritzes.se
www.skolverket.se

Beställningsnummer: 07:1026
ISSN: 1103-2421
ISRN: SKOLV-r-308-SE

Tryck: Danagårds Tryckeri AB 2007
Upplaga: 2 000 ex
Omslagsfoto: Corbis
Layout: Marina Wiking

Förord

Skolverket har utifrån ett regeringsuppdrag gjort en kartläggning av svenska gymnasieelevers kunskaper om EU och hur gymnasieskolans undervisning i EU-relaterade frågor ser ut.

För att ge en bred bild av EU-undervisningen i gymnasieskolan har Skolverket genomfört en enkätundersökning och intervjuer med lärare och grupper av elever.

Kartläggningen innehåller också en genomgång av tidigare gjorda utvärderingar angående ungdomars kunskaper och attityder till EU samt en genomgång av samtliga program mål och ett urval av kursplaner med avseende på EU-perspektivet.

I projektgruppen som arbetat med undersökningarna och rapporten har följande personer ingått: Anders Lokander, Lena M Olsson, Gunnar Åsén, Camilla Johansson, Eva Wirén och Jan Schierbeck som också varit projektledare.

I ärendets slutliga handläggning har Marie-Hélén Ahnberg, Ragnar Eliasson, Ann Carlsson Ericsson, Ann Charlotte Gunnarsson, Ingegärd Hillborn, Staffan Lundh och Anna Westerholm i Skolverkets verksamhet deltagit.

Skolverket 1 oktober 2007

Per Thullberg
Generaldirektör

Jan Schierbeck
Projektledare

Sammanfattning

Skolverket har fått i uppdrag av regeringen att ge en bild av gymnasieelevers kännedom om EU-frågor, kartlägga undervisningen och läro-medlens roll för elevernas kunskaper samt utreda vilka kunskapskällor som används. I uppdraget ingick också att göra en översyn av målen i gymnasieskolans kursplaner som avser undervisning om EU.

För att belysa frågeställningarna i regeringsuppdraget har en enkät skickats till lärare som undervisar i kursen Samhällskunskap A på samtliga gymnasieskolor i landet. I ett urval av gymnasieskolor har dessutom lärare i Samhällskunskap A samt elevgrupper inom olika gymnasieprogram intervjuats. På dessa skolor har eleverna också fått besvara en enkät.

Resultaten visar att EU behandlas i en rad olika kurser, vilket beskrivs av både lärare och elever. Studiernas resultat visar också att omfattningen av undervisningen om EU i gymnasieskolan varierar mycket. Det finns individuella skillnader mellan olika lärare men det finns dessutom skillnader mellan olika program. Både lärare och elever ger en bild av att elever inom studieförberedande program får mer undervisning om EU och att de efter avslutad gymnasieutbildning har bättre kunskaper. Skolverkets genomgång av program mål visar att det inte går att utläsa några skillnader mellan de studieförberedande och de yrkesförberedande programmen då det gäller huruvida EU-perspektivet finns med i programmålen. Kursplanen för kärnämneskursen Samhällskunskap A är gemensam för samtliga program och motiverar därför inte heller några skillnader mellan de olika programmen.

Trots att de flesta kursplaner saknar detaljerade stoffangivelser är lärare och elever relativt samstämmiga i sina beskrivningar av vad som främst tas upp i undervisningen om EU. De aspekter som får störst utrymme behandlar faktakunskaper om EU, såsom EU:s historik, institutioner, samarbete, handel och arbetsmarknad. Det är också, enligt lärarna, inom dessa områden som eleverna har bäst kunskaper. Däremot behandlas mer komplexa områden som asylfrågor, flyktingfrågor och miljöfrågor i liten omfattning. Detta kan ställas i relation till resultat från tidigare studier som visar att det är exempel på frågor som engagerar ungdomar i hög grad.

Ett flertal olika kunskapskällor/läromedel används i undervisningen om EU. Det som används mest frekvent är organisationers och myndigheters webbplatser¹ samt deras tryckta material. Dessutom används ofta läroböcker och Internet. Resultaten visar att förlagsproducerade läroböcker inte har någon särställning som kunskapskälla i undervisningen om EU. En översiktlig granskning av tre läroböckers innehåll i samhällskunskap A visar dock att det finns en samstämmighet i vilka aspekter som läroböckerna behandlar och de områden som enligt lärare och elever mest frekvent behandlas i undervisningen om EU.

Tidigare studier visar att ungdomar/gymnasieelever ofta är negativt inställda till EU och anser att det finns brister i demokratin inom EU. I folkomröstningarna om EU respektive EMU var det en högre andel ungdomar än vuxna som röstade nej. Däremot vill många ungdomar att Sverige ska vara aktivt i Europas utveckling. Tidigare studier visar också att ungdomar har sämre kunskaper om EU jämfört med vuxna. Även ungdomarna själva anser sig ha dåliga kunskaper om och ett svagt intresse för EU.

I Skolverkets studier utifrån regeringsuppdraget vittnar både lärarna och eleverna själva om att flertalet av eleverna har ett lågt intresse för EU-frågor. Flertalet av eleverna har dessutom ganska dåliga förkunskaper. Det finns dock skillnader mellan olika program – elever inom studieförberedande program har bättre förkunskaper och är mer intresserade av EU jämfört med elever inom yrkesförberedande program.

Elevernas kunskaper efter avslutad gymnasieutbildning varierar. Såväl lärare som elever ger en samstämmig bild av elevernas kunskaper – ungefär hälften av eleverna har goda kunskaper om EU efter gymnasiet. Skillnader mellan studieförberedande- och yrkesförberedande program när det gäller elevernas kunskaper om EU kvarstår även när eleverna slutat gymnasiet.

Både lärare och elever bedömer också att elevernas kunskaper har ökat då de slutar gymnasieskolan. En rimlig slutsats är att skolan haft betydelse för att öka elevernas kunskaper om EU.

Både lärare och elever har också tillfrågats om vilken betydelse skolan har för elevernas kunskaper om EU. Lärarna bedömer att skolan har större betydelse jämfört med eleverna, men även eleverna själva anser att skolan har en relativt stor betydelse för deras EU-kunskaper. Eleverna tillmäter media en stor betydelse för deras kunskaper om EU medan familj och vänner har mindre betydelse. Andra studier bekräftar dessa resultat. De främsta kunskapskällorna när det gäller att få infor-

1. www.riksdagen.se; www.europaparlamentet.se; www.europakommisionen.se; www.europa.eu.int

mation om EU är, enligt ungdomarna själva, media i första hand och skolan i andra hand.

Eleverna har delade meningar om kvaliteten på EU-undervisningen i gymnasiet. Drygt hälften av eleverna tycker att den är ganska eller mycket bra, medan knappt hälften tycker att den är ganska eller mycket dålig.

Skolverkets undersökningar av EU-undervisningen visar på en relativt samstämmig bild av vilka aspekter av EU som tas upp i undervisningen, vilket tyder på att när EU behandlas är det med ungefär samma innehåll. Studiernas resultat tyder på att flera olika faktorer, utöver program mål och kursplaner styr undervisningen om EU. Ämnestraditioner, skolans traditioner och kultur, lärarnas yrkesprofession, läromedel, tillgängligt arbetsmaterial och informationsmaterial från myndigheter och organisationer, elevernas önskemål samt den allmänna debatten är exempel på sådant som påverkar i vilken utsträckning och på vilket sätt EU behandlas i undervisningen.

Skolverkets genomgång av program mål och kursplaner visar att EU-perspektivet och internationella perspektiv mestadels implicit finns uttryckt i program mål men även mer explicit i ett antal kursplaner. Formuleringar i kursplaner och program mål kan tolkas som att EU-perspektivet ska behandlas i undervisningen men är dock inte så tydliga att de utesluter en motsatt tolkning det vill säga att inte behandla EU-frågor.

Skolverket anser utifrån studiens resultat att det behöver göras kompletteringar i styrdokumentet då det gäller EU-aspekterna. I kursplanen för Samhällskunskap A, en kärnämneskurs som läses av samtliga elever är det lämpligt att göra dessa kompletteringar. Skillnaderna mellan olika lärare och program när det gäller kunskaper och undervisningens omfattning och det faktum att eleverna önskar mer kunskaper om EU och delvis andra aspekter på EU-frågor belysta i undervisningen motiverar detta ställningstagande. Tydligare skrivningar i kursplanen skulle vara en signal till undervisande lärare att i större omfattning belysa EU-frågor generellt, hur EU påverkar vår vardag samt Sveriges roll inom EU så att det säkerställs att alla elever ur ett medborgligt perspektiv får möjlighet att utveckla kunskaper om EU inom gymnasieskolan. I kombination med kompletteringar i kursplanen för Samhällskunskap A kan åtgärder som ökad och förbättrad information från statliga organ och myndigheter, en mer livaktig samhällsdebatt om EU-frågor, kompetensutveckling av lärare, skolor och arbetslag samt förbättrade läromedel som väcker elevernas intresse leda till den önskade effekten, att EU-frågor belyses mer inom gymnasieskolan.

1. Bakgrund

I regleringsbrevet 2006 fick Skolverket följande uppdrag.

”Skolverket skall ge en bild av svenska gymnasieelevers kännedom om EU:s syften med tonvikt på EU-samarbete för att främja fred, handel och fri rörlighet inom Europa samt en god miljö. Skolverket skall också belysa i vilken utsträckning skolans undervisning och läromedelsanvändning spelar en roll för elevernas kunskaper. Ur redovisningen skall framgå vilka kunskapskällor lärare använder sig av i sin undervisning. Skolverket skall vidare genomföra en översyn av målen i gymnasieskolans kursplaner vad avser undervisningen om EU. Uppdraget skall redovisas till Utbildningsdepartementet senast den 26 oktober 2007”.

1.1 Skolverkets tolkning av uppdraget

Skolverket tolkar uppdraget som att det består av fyra olika delar med sinsemellan flera beröringspunkter:

1. Skolverket skall ge en bild av svenska gymnasieelevers kännedom om EU:s syften med tonvikt på EU-samarbete för att främja fred, handel och fri rörlighet inom Europa samt en god miljö.

Skolverket har genomfört uppdraget dels genom att fokusera på hur undervisningen bedrivs i fråga om EU-relaterade frågor, dels genom att fråga lärare och elever om deras uppfattning om EU-undervisningen och vilka aspekter som tas upp.

Tillvägagångssättet innebär att indirekt via lärarna i en enkät ställa frågor bland annat om lärarnas uppfattning om elevernas kunskaper i EU-frågor och i vilken utsträckning lärarna i sin undervisning tar upp de aspekter av EU som regeringsuppdraget anger. Skolverket har också tagit del av tidigare studier och kunskapstester som gjorts och dessa redovisas i rapporten. Vidare har elever från gymnasieskolans olika program besvarat en elevenkät och intervjuer har genomförts med lärare

och elevgrupper. Allt sammantaget för att kunna ge en bild av svenska gymnasieelevers kännedom om EU:s syften.

I enkäten till lärarna ingår fler områden än vad som direkt nämns i regeringsuppdraget vilket motiveras med att det behövs en total bild av hur EU-undervisningen bedrivs för att kunna ge en bild av gymnasieelevernas kunskaper. Enkäten behandlar även frågor om lärares kompetensutvecklingsbehov för att ge information om lärarnas kompetens i EU-relaterade frågor.

2. Skolverket skall också belysa i vilken utsträckning skolans undervisning och läromedelsanvändning spelar en roll för elevernas kunskaper.

I uppdraget ingår också att försöka utröna varifrån eleverna skaffar sig sina kunskaper och vilken roll skolan spelar för denna kunskapsprocess. En svårighet i detta sammanhang är att olika lärandesituationer kan påverka varandra så att det blir svårt att avgöra vilken roll just skolan spelar för elevernas kunnande. I undersökningen ingår frågor till både lärare och elever om var eleverna i huvudsak har fått sina kunskaper om EU från där skolan utgör ett av de sammanhang där de utvecklar sina kunskaper om EU.

3. Ur redovisningen skall framgå vilka kunskapskällor lärare använder sig av i sin undervisning.

Frågor om kunskapskällor är ställda både till lärare och elever i såväl enkäter som intervjuer. Dessutom ingår i undersökningen en granskning av hur EU-perspektivet tas upp i de vanligaste läroböckerna i samhällskunskap A.

4. Skolverket skall vidare genomföra en översyn av målen i gymnasieskolans kursplaner vad avser undervisningen om EU.

I studien ingår en genomgång av program mål och kursplaner för gymnasieskolan med avseende på hur EU-perspektivet finns representerat. Särskilt har kursplaner inom det samhällvetenskapliga fältet analyserats med tanke på att EU-frågorna har en självklar plats inom det kunskapsområdet. Kursplanen i Samhällskunskap A har en nyckelroll i undersökningen eftersom kursen är ett kärnämne och lärarenkäten riktades därför till lärare som undervisar i denna kurs. Lärarintervjuerna gjordes också med samma lärarkategori.

I arbetet med uppdraget har en projektgrupp på Skolverket i samarbete med SCB och efter samråd med Sveriges Kommuner och Lands-ting gjort de nödvändiga undersökningar som uppdraget krävt. Samarbete har också skett med Myndigheten för skolutveckling. Under projektets gång har en referensgrupp tagit del av materialet från undersökningarna. Denna referensgrupp har bestått av deltagare från Skol-

verket, Myndigheten för skolutveckling, Internationella Programkontoret, EU-upplysningen Sveriges Riksdag, Europeiska kommissionens representation och Europaparlamentets kontor i Sverige.

Deltagare från projektgruppen har dessutom medverkat i en arbetsgrupp kring IEA:s studie ICCS som genomförs 2009/2010. I denna arbetsgrupp finns bland annat forskare inom det samhällsvetenskapliga området.

2. Skolverkets studier av EU-undervisningen

För att belysa frågeställningarna i regeringsuppdraget har olika datainsamlingsmetoder använts, såväl kvantitativa som kvalitativa. Både lärare och elever har tillfrågats. En enkät ställd till lärare som undervisar i samhällskunskap A har skickats till samtliga gymnasieskolor i landet. Lärarna har bland annat ombetts att skatta gymnasieelevernas kunskaper om EU i olika avseenden, att ange vilka kunskapskällor som används i undervisningen om EU samt göra en uppskattning av vilken roll skolans undervisning spelar för elevernas kunskaper. I ett urval av gymnasieskolor har dessutom lärare i samhällskunskap A samt elevgrupper inom olika gymnasieprogram intervjuats kring arbetet med EU-frågor. I samma skolor har eleverna också fått besvara en enkät.

De olika metoderna kompletterar varandra. Enkätsvaren ger en bred generell bild och intervjuerna ger mer fördjupad kunskap om frågeställningarna. Nedan beskrivs de olika studierna mer ingående.

2.1 Lärarenkät

SCB har på uppdrag av Skolverket under perioden mars–april 2007 genomfört en enkätundersökning. Undersökningen genomfördes som en postenkät med en påminnelse. Samtliga gymnasieskolor i Sverige har ingått i studien, en så kallad totalundersökning². Enkäten återfinns i bilaga 1.

Populationen utgörs i denna undersökning av lärare i samhällskunskap A som undervisade i gymnasieskolan läsåret 2006/07. Kursen i samhällskunskap A har valts eftersom det är en kärnämneskurs som är obligatorisk på samtliga program och därmed omfattar alla gymnasieelever. Dessutom har ämnet samhällskunskap självklara kopplingar till

2. Register över gymnasieskolorna har hämtats från Skolregistret.

EU-frågor. Eftersom det inte fanns något register över lärare som undervisar i samhällskunskap A fick storleken skattas med hjälp av en fråga i enkäten. Populationen utgjordes av 2 827 personer (skattad storlek) och urvalet uppgick till 1 359 personer (skattad storlek).

Sammanlagt 708 lärare besvarade enkäten, vilket innebär en svarsfrekvens på 53 procent. Av dessa var 60 procent män och 40 procent kvinnor. 85 procent hade en utbildning som gav dem formell behörighet att undervisa i samhällskunskap i gymnasieskolan. 43 procent av de svarande lärarna har arbetet i gymnasieskolan mer än tio år, 33 procent mellan fem och tio år och var fjärde lärare (24 procent) har arbetat mindre än fem år.

På frågan inom vilket eller vilka program lärarna undervisade i kursen samhällskunskap A förra läsåret svarade 74 procent att de undervisade på studieförberedande program, 52 procent på yrkesförberedande, fyra procent på individuellt program och en procent på specialutformat program med EU-inriktning. Av de lärare som besvarat enkäten undervisade 64 procent huvudsakligen på studieförberedande program, 33 procent på yrkesförberedande och en procent på det individuella programmet.

Merparten av de frågor som ställdes i enkäten avsåg undervisningen inom det program som läraren huvudsakligen undervisat inom. Detta gör att studieförberedande program är överrepresenterade i enkätsvaren eftersom nästan dubbelt så många lärare som besvarat enkäten huvudsakligen undervisar inom dessa program.

I redovisningen av svaren från lärarenkäten finns möjligheter att jämföra lärarnas svar i relation till följande bakgrundsfaktorer: kön, antal år som lärare i gymnasieskolan, lärarens utbildning/behörighet, inom vilket program man huvudsakligen undervisat, gymnasieskolans storlek samt typ av region. I rapporten kommer jämförelser att redovisas främst i de fall som det förekommer statistiskt signifikanta skillnader³ mellan olika grupper.

2.1.1 Bortfall och datahantering

Eftersom urvalsstorleken för denna studie inte är känd har det varit nödvändigt att skatta urvalets storlek för att kunna bilda sig en uppfattning om bortfallets storlek. För att skatta urvalets samt bortfallets storlek har antagandet gjorts att antalet lärare som undervisar i samhällskunskap A på en skola samvarierar positivt med skolans storlek, det vill säga antalet elever, använts. Det skattade bortfallet i lärarenkäten

3. Genomgående används en signifikansnivå på 5 procent.

är 47 procent. Erfarenheter från andra enkätstudier där lärare tillfrågats visar att det ofta är svårt att uppnå en svarsfrekvens som överstiger 60 procent, även efter flera påminnelser. Mot bakgrund av förutsättningarna i denna studie, där insamlingen pågick i fem veckor och tidsramen endast tillät en påminnelse, så får svarsfrekvensen ändå betraktas som god.

För att få nationellt representativa resultat har man valt att vikta resultaten. Denna viktning har utgjorts av två komponenter, den ena har tagit hänsyn till undersökningens utformning och den andra till undersökningens bortfall. I och med att lärare på små skolor har haft en större sannolikhet att komma med i urvalet än lärare på stora skolor har de förstnämnda lärarnas resultat viktats ned i resultatredovisningen. Vidare har skolstorleken samt regionsindelningen haft betydelse för bortfallets omfattning. Lärare på små skolor har inte haft en lika stor svarsbenägenhet som lärare på stora skolor samtidigt som lärare i stora och större städer inte har haft en riktigt lika hög svarsbenägenhet som övriga. Detta har det kompenseras för i resultatredovisningen genom att lärare på små skolor samt lärare i stora och större städers resultat har viktats upp.

Tabell 1. Skattad procentuell andel svarande lärare fördelat efter skolstorlek⁴.

Skolstorlek	Små skolor	Medelstora skolor	Stora skolor
Svarsandel (%)	47,2	55,8	57,3

2.2 Fallstudier

2.2.1 Urval av skolor

Intervjuer med ett urval av både lärare och elever har genomförts vid sju skolor under tidsperioden mars-maj 2007. Av resursskäl valdes sex skolor i Stockholmsområdet och en skola i en mindre stad utanför Stockholm. Urvalet av skolor är alltså inte geografiskt representativt, men i en rad andra avseenden har variation eftersträvat. Urvalet baserades på skolornas programutbud, resultat, geografiska läge i Stockholm, elevantal samt elevsammansättning (kön, social och etnisk bakgrund).

4. Små skolor 0–615 elever, medelstora skolor 616–1 115 elever, stora skolor 1 116–3 920 elever.

2.2.2 Lärarintervjuer

För att komplettera lärarenkäten och få en fördjupad bild av EU-undervisningen i gymnasieskolan var målsättningen att få ett varierat urval av lärare som undervisar i samhällskunskap A på olika nationella program. På fyra av skolorna intervjuades två lärare och på tre av skolorna en lärare. Totalt intervjuades 11 lärare. Intervjufrågorna återfinns i bilaga 2.

På varje skola valdes i första hand en lärare som är ansvarig för samhällskunskap ut. Fem av lärarna som intervjuades var ämnesansvariga. I de fall då fler än en lärare intervjuades och där ämnesansvarig lärare ej medverkade grundades urvalet på det/de program som läraren undervisar på. Fanns det fler än en lärare på skolan som undervisar i samhällskunskap A på samma program, valdes den lärare vars namn kommer först i alfabetisk ordning.

Av de 11 lärare som har intervjuats är fem kvinnor och sex män. Flertalet undervisar inom studieförberedande program men flera lärare undervisar även inom yrkesförberedande program. Nio av lärarna har formell behörighet att undervisa i samhällskunskap A medan två lärares behörighet är mer tveksam. Lärarnas erfarenhet varierar – de har arbetat i gymnasiet mellan åtta månader och 40 år. Fem har arbetat tio år eller mer, tre har arbetat mellan fem och nio år medan tre lärare har arbetat kortare tid än fem år.

2.2.3 Elevintervjuer

På de sju utvalda skolorna har även elever i årskurs tre intervjuats. På varje skola valdes ett antal elevgrupper ut för intervjuer. Antalet elevgrupper varierar per skola på grund av skolans programutbud, intresset hos eleverna och beroende på om eleverna var tillgängliga vid intervju-tillfället⁵. Eleverna valdes ut efter vilket program de studerar inom och även här lades vikt vid att variera mellan de nationella programmen. Totalt intervjuades 78 elever, varav 33 elever inom studieförberedande program och 45 elever inom yrkesförberedande program. Intervjufrågorna återfinns i bilaga 3.

Målet var att intervjua tre–fyra elevgrupper per skola, med två flickor och två pojkar i varje grupp⁶. Totalt har 21 elevgrupper intervjuats. Av dessa studerar nio grupper inom studieförberedande program⁷ och tolv grupper inom yrkesförberedande program.

5. På fyra av skolorna uppstod en viss svårighet att finna elever villiga att ställa upp för intervju, vilket kan bero på att terminen var i slutskedet. Vissa elever befann sig dessutom på APU (arbetsplatsförlagd utbildning).

6. Ambitionen var att varje elevgrupp skulle bestå av fyra elever men i praktiken varierar gruppstorleken mellan två och fyra elever.

7. Studieförberedande program definieras här som program där APU inte ingår. Sådana program är SP, NV, TE samt ES.

2.2.4 Elevenkät

På de utvalda skolorna har även en elevenkät delats ut, totalt 1 984 enkäter. Alla elever i årskurs tre på dessa skolor fick möjlighet att besvara enkäten⁸. Enkäten återfinns i bilaga 4.

Av totalt 1 984 elevenkäter har 1 034 besvarats, vilket ger en svarsfrekvens på 52 procent. Av de 1 034 svarande är 48 procent flickor och 52 procent pojkar. Andelen inkomna svar varierar kraftigt mellan de sju utvalda skolorna – mellan 33 och 72 procent. Orsaker till variationen kan vara att eleverna inte var tillgängliga på vissa skolor (exempelvis ute på praktik) men en låg svarsfrekvens kan också spegla ett ointresse för EU-frågor.

Jämförelser har också gjorts mellan hur de svarande fördelar sig mellan olika gymnasieprogram. De allra flesta gymnasieprogram är representerade i enkätsvaren men andelen elever som har besvarat enkäten inom varje program varierar stort. Den högsta andelen svarande elever finns på samhällsvetenskapliga programmet (nära 53 procent) därefter kommer naturvetenskapliga programmet (drygt 20 procent) och på tredje plats teknikprogrammet (nära sju procent). Därefter kommer mediaprogrammet med nära fyra procent svarande elever. De övriga programmen är representerade i mycket liten omfattning, från drygt två procent till mindre än en procent.

8. Information om hur många elever som går på respektive skola i årskurs tre är hämtat från Skolverkets statistik.

3. Resultatredovisning

Resultaten från de olika studierna presenteras samlat under tematiska rubriker. Lärarnas och elevernas svar/beskrivningar jämförs och ställs i relation till varandra. Dessutom har resultaten från enkät och intervjuer, där liknande frågor ställts, jämförts med varandra.

3.1 EU-perspektivet i kursplanerna

En del av uppdraget handlar om att genomföra en översyn av målen i gymnasieskolans kursplaner som avser undervisningen om EU. I såväl lärarenkäten som lärarintervjuerna ställdes frågor om vilken vägledning programmålen (för det program som läraren huvudsakligen undervisade inom) och kursplanerna (i första hand för samhällskunskap A) ger för att undervisa om EU-frågor. Först redovisas resultaten från lärarenkäten.

Tabell 2: Lärares svar på frågan "Vilken vägledning tycker du att programmålen ger för din undervisning i EU-frågor?" Andel i procent.

Lärares utbildning	Mycket god	Ganska god	Ganska dålig	Mycket dålig	Vet ej
Behörig	1	33	41	14	8
Ej behörig	0	23	60	7	6
Totalt	1	32	42	13	8

Flertalet av de lärare som besvarat enkäten anser att programmålen inte ger någon god vägledning för att undervisa i EU-frågor. Var tredje lärare tycker dock att målen ger ganska god vägledning. Resultaten tyder på att lärare som har behörighet att undervisa i samhällskunskap

anser att programmålen ger bättre vägledning jämfört med de lärare som inte har behörighet.

Tabell 3: Lärares svar på frågan: "Vilken vägledning tycker du att kursplanen/kursplanerna ger för din undervisning i EU-frågor?" Andel i procent.

Lärares utbildning	Mycket god	Ganska god	Ganska dålig	Mycket dålig	Vet ej
Behörig	3	38	40	12	5
Ej behörig	0	24	62	6	0
Totalt	3	37	42	11	5

Det är fler lärare som anser att kursplanerna ger god vägledning för undervisningen i EU-frågor jämfört med programmålen. Även här är lärare med behörighet mer nöjda med den vägledning som kursplanerna ger jämfört med lärare utan behörighet.

Även i intervjuerna har lärarna tillfrågats om vad de anser om både programmålen (avser det program som läraren huvudsakligen undervisade inom) och kursplanens (Samhällskunskap A) vägledning om undervisningen i EU-frågor. När det gäller programmålen så anser flertalet av de intervjuade lärarna att programmålen inte ger någon större vägledning för EU-undervisningen; två av lärarna menar att de inte ger någon vägledning alls. Endast en av respondenterna anser att programmålen ger vägledning om EU-undervisning om "man tolkar rätt".

Lärarna har också fått besvara frågan om de anser att programmålen bör förändras. Här finns lite delade meningar. Fyra av lärarna anser att programmålen är bra som de är, det är bra med stor öppenhet och de bör inte ändras.

Ett par lärare menar att programmålen borde vara tydligare. En av dessa ser samtidigt vissa problem med att tydligare skriva fram EU:

"Ja men det borde man göra med mycket annat också, det ska inte bara prioritera EU, man kan ju aldrig gå förbi saker som förintelsen till exempel... kan inte gå förbi kalla kriget, sen måste man fråga sig vad man ska ta med av kalla kriget, det är alltid den här avvägningen".

När det gäller kursplanen så uttrycker flertalet av lärarna att den är allmänt skriven och att det finns utrymme för olika tolkningar. Någon påpekar att det tyder på ett stort förtroende för lärarens profession. Fem av lärarna har inga svårigheter att tolka in EU i kursplanens mål och hänvisar då till skrivningarna om internationella relationer, där EU

är en självklar del. Men det finns också lärare som menar att formuleringarna om internationella relationer snarare kan tolkas som att FN ska behandlas.

Det finns lite olika uppfattningar om kursplanen bör förändras. Fem av lärarna ser inga problem alls med att kursplanen är så allmän, medan de övriga tycker att kursplanen ger dålig vägledning för EU-undervisningen. Även de lärare som önskar större tydlighet pekar ofta på att det finns problem med att tydligare skriva in EU i målen. EU kan visserligen stå som ett eget mål, men i så fall finns det mycket annat som också borde göra det. En lärare fasar för en alltför hårt styrd plan och menar att det är som att ta ett steg tillbaka i tiden:

”Vill man vara säker på att få med EU då ska man ju skriva det i kursmålen, men då bör man ju också ta med en del andra mål tycker jag. Jag kan väl se med en viss rädsla, vi ska ju inte gå tillbaka till den här undervisningen som är så knallstyrd så att vi får kursmål som är så specifika”.

Fem av respondenterna tycker inte att kursplanen bör ändras så att EU är ett konkret mål. Här påpekas bland annat att de flesta lärare är så kloka att de vet ungefär vad som ska ingå i kursen. Ett par lärare menar att alltför tydliga mål inte stämmer överens med elevdemokrati och att eleverna ska kunna påverka undervisningen. En lärare besvarar frågan om tydligare mål ska införas:

”Nej, då är vi tillbaka till någon kunskapssyn som inte min lärarprofessionallitet innefattar att man ska ha. Då är vi tillbaka på 1920–30 talets skolform. Det skulle dessutom även gå emot det här med elevdemokrati som man jobbat med väldigt mycket i många år, då blir det ju lite absurt... ena minuten ska eleverna vara med och bestämma, sen nästa klappat och klart. Sen är det ju givetvis en roll man har som lärare att se till att det (EU) kommer med”.

3.2 Undervisningen om EU

3.2.1 Undervisningens omfattning

I regeringsuppdraget ingick att kartlägga hur stor del av undervisningen som ägnas åt EU-frågor. I lärarenkäten avsåg flertalet frågor lärarnas undervisning i kursen samhällskunskap A inom det program som lärarna huvudsakligen undervisade inom. Men EU-undervisningen är inte avgränsad till samhällskunskap – 32 procent av de lärare som besvarat enkäten uppger att EU-frågor behandlades inom andra kurser föregående läsår. En sammanställning har gjorts över dessa kurser. Det vanligaste

är att EU-frågor behandlas inom samhällskunskap B (61 svar), internationella relationer (41 svar), historia A (35 svar) samt samhällskunskap C (27 svar) men det finns även en lång rad andra kurser där EU frågor behandlas. En förteckning över de kurser där EU-frågor behandlas enligt lärarna återfinns i bilaga 5.

Det är uppenbart att EU-undervisningen är utbredd och inte begränsad till några få kurser. Lärarnas enkätsvar ger alltså i första hand kunskap om hur EU belyses i kursen samhällskunskap A, men i viss mån även hur EU behandlas inom andra kurser.

Kursen i samhällskunskap A består av 100 poäng vilket i praktiken brukar motsvara högst 80 lektionstimmar. Nedan redovisas lärarnas enkätsvar när det gäller omfattningen av EU-undervisning.

Tabell 4: Lärarnas svar på frågan "Ungefär hur många lektionstimmar i kursen Samhällskunskap A ägnades åt EU-frågor förra läsåret?" Andel i procent.

Program	0 timmar	1–5 timmar	6–10 timmar	11 timmar eller mer	Uppgift saknas
Studieförberedande	6	33	40	15	6
Yrkesförberedande	9	38	38	9	7
Totalt	7	35	39	13	6

Av enkätsvaren framgår att EU-frågornas utrymme i kursen Samhällskunskap A varierar relativt kraftigt: 7 procent av lärarna uppger att kursen förra läsåret inte alls ägnades åt EU-frågor, 35 procent ägnade 1–5 timmar åt EU-frågor, 39 procent undervisade 6–10 timmar om EU-frågor och 13 procent angav att de ägnade 11 eller fler timmar åt undervisning om EU. Här finns en tendens att lärare som undervisar på studieförberedande program ägnar fler timmar åt EU-frågor än lärare på yrkesförberedande program.

Lärarna fick i enkäten ange olika skäl till att kursen i samhällskunskap A inte omfattat EU-frågor. Det vanligaste svarsalternativet är att EU-frågor behandlas i andra kurser (21 procent). Det näst vanligaste skälet till att inte behandla EU uppges vara tidsbrist (13 procent). En mindre andel (7 procent) uppger att EU-frågor inte är prioriterat enligt kursplan och 12 procent angav andra skäl. Det vanligaste inom svarsalternativet "andra skäl" är att lärarna inte undervisade i kursen samhällskunskap A förra året (6 procent) eller att kursen läses innevarande

termin (2 procent). En procent uppger ett bristande intresse hos eleverna som motiv till att EU-frågor inte behandlats och lika många att EU ska behandlas i samhällskunskap B.

Även i intervjuerna fick lärarna uppskatta hur många timmar i samhällskunskap A som ägnas åt EU-frågor och här bekräftas att omfattningen av EU-undervisning varierar. Två av respondenterna har inte undervisat om EU alls. Övriga respondenter hade svårt att säga hur mycket tid som läggs ner på EU.

Flera av lärarna uppger att hur undervisningen om EU ser ut varierar från år till år och att eleverna kan påverka vad som ska tas upp i undervisningen.

”Jag kan säga inte särskilt många timmar, det beror ganska mycket på eleverna. A kursen är på 100 poäng, och de flesta klasser får 80 timmars undervisning på samhällskunskap A och då brukar jag göra så att eleverna får välja lite vad vi ska ta upp. Jag menar vissa saker måste man ju ta upp som ekonomi, svenska statsskicket och demokrati och så där, men sen får de komma med lite önskemål. Så förra året hade jag en NV klass, de önskade sig internationella relationer med fokus på EU, så då var det säkert en 10–12 timmar EU.”

Hur mycket tid som läggs ner på EU i samhällskunskap A i förhållande till annat som ingår i kursen varierar från termin till termin och mellan olika klasser. Några av lärarna säger att EU oftast inte är ett eget avsnitt, utan för det mesta är det integrerat i andra avsnitt.

I intervjuerna fick lärarna beskriva varför de inte undervisat alls – eller i liten omfattning – om EU-frågor. Några menar att EU undervisningen (eller bristen på denna) till stor del beror på eleverna. Eleverna kan påverka undervisningen och enligt lärarna är det inte många som vill läsa om EU. En lärare anser att EU inte är en prioritet på en A-kurs i samhällskunskap.

”Mängden undervisning om EU i skolan är ganska liten, ganska ringa. Skälet för att det är på det sättet är att det inte finns tillräckligt med tid för det när man försöker göra en slags avvägning av vad är det som... helhetsbilden av vad kursplanen säger, faktiskt. Om jag skulle ta mer tid till EU skulle jag vara tvungen att ta från någonting annat.”

Lärarna bekräftar också i intervjuerna att EU-frågor tas upp i andra kurser och ämnen än Samhällskunskap A, men att det sker i varierande utsträckning. Flertalet av de intervjuade lärarna (8 stycken) tycker att EU-frågor är viktiga att behandla i undervisningen medan ett par anser att det är mindre viktigt.

I elevintervjuerna fick eleverna beskriva i vilken mån man behandlat

EU i undervisningen under gymnasietiden och inom vilka ämnen. Även här visar resultaten att omfattningen av EU-frågor i undervisningen varierar. Resultaten visas i nedanstående tabell.

Tabell 5: Elevgruppers svar på frågan "I vilken omfattning har ni pratat om EU i gymnasiet?" Siffrorna anger antal elevgrupper.

Program	Har inte pratat alls om EU	Har pratat lite om EU	Har pratat ganska mycket om EU
Studieförberedande	1	5	3
Yrkesförberedande	5	5	2
Totalt	6	10	5

Den vanligaste beskrivningen är att EU har behandlats i viss omfattning under gymnasietiden. Av totalt 21 intervjuade elevgrupper (med 78 elever) beskriver 6 elevgrupper att de inte pratat alls om EU, 10 grupper att de pratat lite och 5 grupper att de pratat ganska mycket om EU. Resultaten tyder på att elever inom studieförberedande program upplever att de fått mer undervisning om EU jämfört med elever inom yrkesförberedande program, vilket stämmer väl överens med lärarnas beskrivning.

Av elevenkäten framgår också att EU-undervisningen inte är begränsad till några få kurser. Enligt eleverna har undervisning om EU-relaterade områden förekommit i ett stort antal kurser, såväl i nationellt fastställda som lokala kurser samt i kurser där EU varken explicit eller implicit nämns i kursplanen. En förteckning över de kurser där undervisning om EU förekommit enligt eleverna återfinns i bilaga 6.

3.2.2 Undervisningens innehåll

Mot bakgrund av att kursplanerna oftast inte på detaljnivå anger vilket innehåll som ska behandlas är det intressant att belysa vilka aspekter av EU som lärarna väljer att ta upp i undervisningen (och på vilka grunder). Både lärare och elever har fått besvara frågor om undervisningens innehåll.

Begreppet "EU-frågor" är mångfasetterat och kan innehålla en rad olika aspekter. I lärarenkäten ställdes frågor om vilka aspekter av EU som fick störst utrymme i undervisningen. I tabellen nedan redovisas resultaten.

Tabell 6: Lärares svar på frågan "I vilken grad behandlar du följande aspekter av EU i din undervisning?" Andel i procent.

Aspekter	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska låg grad	Inte alls
EU:s historiska framväxt	29	48	20	1
EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande	28	53	17	1
Annat	23	39	10	12
EU:s utvidgning	18	46	30	3
EU:s fredsbevarande roll	18	43	31	4
Ekonomiskt samarbete och handel inom EU	16	59	20	1
Arbetsmarknad och fri rörlighet inom EU	13	60	23	2
Asyl- och flyktingfrågor inom EU	7	31	49	10
Miljöfrågor inom EU	7	24	53	13

Resultaten visar på en stor variation när det gäller i vilken omfattning olika EU-frågor behandlas i undervisningen. De aspekter som får störst utrymme är de som behandlar faktakunskaper om EU; historik, institutioner, demokrati, beslutsfattande, medlemsländer och så vidare. De frågor som behandlas i minst omfattning kan betecknas som mer komplexa eller problematiska, som asyl- och flyktingfrågor samt miljöfrågor.

Under intervjuerna med lärarna ombads de att fylla i samma tabell som i enkäten. I stora drag stämmer lärarnas beskrivningar i intervjuerna överens med enkätresultaten. Det är EU:s institutioner, samarbete, handel och arbetsmarknad som främst behandlas i undervisningen medan asyl- och flyktingfrågor och framförallt miljöfrågor behandlas i mycket liten omfattning.

Resultaten från enkäten och lärarintervjuerna kan ställas i relation till en studie av ungdomars syn på vad som är viktiga frågor inom EU⁹. Den viktigaste frågan för EU:s framtid var, enligt den yngsta åldersgruppen, den gemensamma flykting- och asylpolitiken. Man kan konstatera att frågorna som får minst utrymme i undervisningen är synnerligen aktuella och intresserar eleverna, men att de trots detta inte får något fäste i undervisningen.

9. Kommittén för EU-debatt, 2006a.

Fem av de intervjuade lärarna menar att valet av vilka aspekter av EU som tas upp i undervisningen grundar sig på det som är aktuellt för tillfället. Ett par lärare påpekar att innehållet styrs av eget intresse och lärarens egna kunskaper.

Lärarnas beskrivningar (både i enkät och intervjuer) av vilka aspekter som behandlas i undervisningen stämmer väl överens med de områden som eleverna bedömer att de har bäst kunskaper i (se avsnitt 5.4.4. Elevernas kunskaper om EU). Samstämmigheten mellan lärare och elever förstärker resultatens trovärdighet.

3.3 Vilka kunskapskällor används?

I regeringsuppdraget ingår att belysa vilken typ av kunskapskällor som används i EU-undervisningen och vilken betydelse dessa har för elevernas kunskaper om EU. I lärarenkäten liksom i intervjuerna fick lärarna besvara frågor som belyser detta område. Först redovisas resultaten från lärarenkäten.

Tabell 7: Lärarnas svar på frågan "I vilken grad använder du följande läromedel/kunskapskällor i din EU-undervisning?" Andel i procent.

Läromedel/kunskapskällor	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska låg grad	Inte alls
Organisationers och myndigheters webbplatser	22	43	23	6
Tryckt material från organisationer och myndigheter	15	48	27	5
Förlagsproducerade läroböcker	15	36	37	8
Internet: eleverna söker själva information	14	48	28	5
Tidningar/tidskrifter	13	40	33	10
Egenproducerade läromedel (gjort av lärare/elever)	9	20	30	33
TV/Film/Video	4	24	48	20
Gästföreläsare	3	6	27	55
Spel/kunskapsspel	3	6	21	61
Studiebesök	1	3	21	65
Annat	22	15	–	36

Lärarna använder ett flertal olika kunskapskällor/läromedel i undervisningen om EU. Det som används mest frekvent är organisationer och myndigheters webbplatser samt deras tryckta material. Därefter kommer läroböcker och Internet (där eleverna själva söker information). Resultaten visar att även om förlagsproducerade läroböcker används ofta så har de inte någon särställning som kunskapskälla i undervisningen om EU.

I lärarintervjuerna beskrivs ofta samma läromedel/kunskapskällor som enligt enkätresultaten är mest vanliga i undervisningen. Men det framgår också att de kunskapskällor som används varierar mellan olika lärare.

Material från regeringen, riksdagen, EU-Upplysningen eller officiella EU-sidor (Europeiska kommissionen och Europaparlamentet) används av alla, även om det sker i olika stor utsträckning. Fördelarna med denna typ av material är, enligt lärarna, att informationen är lätt att ta till sig. Endast en lärare använder sig enbart av läroboken.

Flera lärare uppger att de använder boken som grund men kompletterar med annat material, som till exempel tidningsartiklar eller material från olika politiska partier. Flera lärare tycker att läroböckerna har sina begränsningar – de kan snabbt bli inaktuella och vissa lärare kommenterar att EU behandlas för kortfattat eller att texterna inte är anpassade till elevernas nivå. Ett par respondenter använder sig av rollspel i undervisningen.

I intervjuerna beskrivs ofta att dagsaktuella frågor i stor utsträckning styr vad EU-undervisningen handlar om. Valet av kunskapskällor grundar sig på att materialet är aktuellt och att källorna är tillförlitliga. Internet används ofta för att söka information men en lärare påtalar svårigheter med att använda Internet som informationskälla:

”Internet är jättebra men problemet är när eleverna själva söker information att det lätt blir lite sämre källor så att det är svårt att få dem... ibland vill man själv och... ok den här sidan ska ni titta på, kollar de själva blir det oftast en annan alternativ sida.”

Att Internet har vissa begränsningar som tillförlitlig källa bekräftas i en tidigare Skolverksstudie av olika läromedels roll i undervisningen (Skolverket, 2006).

3.3.1 Läroböcker

– en granskning av tre läroböckers belysning av EU-frågor

Som ett komplement till enkätresultaten om vilka kunskapskällor som används i EU-undervisningen har Skolverket även genomfört en granskning av i vilken omfattning och på vilket sätt tre olika läroböcker

belyser EU-frågor. Läroböckerna har getts ut av olika förlag och är skrivna för gymnasieskolans kurs Samhällskunskap A.

Granskningen är gjord utifrån vilka aspekter av EU som behandlas i läroböckerna. De aspekter som studerats är desamma som efterfrågas i lärarenkät, elevenkät samt i intervjufrågorna till både lärare och elever. I nedanstående tabell sammanfattas resultaten.

Tabell 8: Aspekter av EU som behandlas i tre läroböcker i Samhällskunskap A.

Aspekter av EU	Lärobok 1 ¹⁰	Lärobok 2 ¹¹	Lärobok 3 ¹²
EU:s historiska framväxt	Finns med utförligt.	Finns med utförligt.	Finns med kortfattat.
EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande	Finns med utförligt.	Finns med utförligt.	Finns med kortfattat.
Miljöfrågor inom EU	Tas upp i mycket liten utsträckning	–	–
EU:s fredsbevarande roll	Nämns endast i en mening.	Indirekt i mycket liten omfattning.	Finns med.
Arbetsmarknad och fri rörlighet inom EU	Fri rörlighet finns med och Schengen-avtalet nämns.	– finns med.	Fri rörlighet
Ekonomiskt samarbete och handel inom EU	–	–	–
EU:s utvidgning	Tas med i liten utsträckning.	–	–
Asyl- och flyktingfrågor inom EU	–	–	–
Annat	EU-anpassningen kontra den svenska offentlighetsprincipen tas upp. EMU-frågan tas upp. Socialpolitik inom EU tas upp.	EMU-frågan tas upp kortfattat.	EMU-frågan tas upp kortfattat.

Sammanställningen visar att EU-perspektivet endast i mycket liten omfattning tas upp i andra sammanhang än i det avsnitt där EU:s uppbyggnad och historiska framväxt presenteras.

10. Millennium, Samhällskunskap A. (Bonniers, tryckår 2007, fjärde upplagan).

11. Z-classic, Samhällskunskap kurs A. (Almqvist & Wiksell, tryckår 2001, andra upplagan).

12. Samhälle.nu, Samhällskunskap för gymnasiet A (Natur och kultur tryckt 2003).

Inget av läromedlen fokuserar på de tre administrativa beslutsnivåer som vi idag har – EU-nivån, den nationella samt den lokala nivån (innefattar även den regionala)¹³.

EU frågorna tas mestadels upp inom ett eget avsnitt och då som exempel på ett internationellt samarbete. Läromedlen har en tendens att nämna Sverige lite i marginalen när det gäller EU-frågor. De bilder som förekommer i avsnitten om EU är oftast från något syd- eller väst-europeiskt land (ofta bilder från Bryssel eller ritade figurer på EU:s beslutsorgan) och sällan från Sverige. Den europeiska nivån av beslutsfattande finns inte i något av de tre läromedlen. Böckerna väljer också att inte ta med EU-avsnitten i samband med avsnitt om det svenska styrelseskicket utan lägger EU-frågorna i avsnitten om internationella samarbeten. Intressant att notera är att alla de tre granskade läromedlen har ett perspektiv på EU som att det tillhör "omvärlden" trots att Sverige varit medlemsstat i EU sedan 1995.

3.4 Gymnasieelevernas kunskaper om EU

I såväl enkäter som intervjuer har lärare och elever fått besvara frågor som handlar om elevernas kunskaper om EU efter avslutad gymnasieutbildning. Dessutom har elevernas intresse och förkunskaper belysts.

3.4.1 Elevernas intresse för EU-frågor

I lärarenkäten fick lärarna besvara en rad frågor som belyser elevernas intresse för och kunskaper om EU. I tabellen nedan redovisas lärarnas enkätsvar om elevintresset.

Tabell 9: Lärarnas svar på frågan "Hur många av dina elever är intresserade av EU-frågor?". Andel i procent.

Program	Alla/nästan alla	Fler än hälften	Färre än hälften	Inga/nästan inga	Vet ej
Studieförberedande	11	29	44	11	4
Yrkesförberedande	2	15	52	24	1
Totalt	8	25	45	16	3

13. Se till exempel prop 2001/02:80. Demokrati för det nya seklet.

Flertalet lärare bedömer elevernas intresse som ganska lågt. Fyra av tio lärare som huvudsakligen undervisar i Samhällskunskap A på studieförberedande program anser att fler än hälften av eleverna är intresserade av EU-frågor. Intresset bland elever på yrkesförberedande program bedöms som betydligt lägre.

Av intervjuerna med lärare framgår att många har svårt att bedöma sina elevers intresse för EU-frågor. Bland dem som uttalar sig kan man se stora skillnader beroende på vilka klasser och program som avses. Flera som undervisar på samhällsvetenskapliga programmet anser att cirka hälften av eleverna är intresserade, medan de som undervisar på till exempel handels- eller elprogrammet menar att cirka 10 procent eller färre är intresserade av EU-frågor. En av lärarna säger att han inte kan se något större intresse för EU-frågor jämfört med andra samhällsfrågor, ”*varken mer eller mindre*”. En annan lärare säger ”*eleverna är nog som svenska folket är mest, att man uppfattar EU som en stor koloss som de inte vet vad man ska ha till.*” En av de intervjuade lärarna menar att intresset beror på vilka EU-frågor som avses och vad man jämför med, till exempel ”*om man ser jordbruksstödet fördelning i Europa kontra Sudans folkmord.*”

Även eleverna fick i enkäten svara på frågan om intresset för EU-frågor. Av tabell 9 framgår att majoriteten av eleverna inte är särskilt intresserade av EU. Tre av fyra elever (76 procent) har inget eller ganska litet intresse för EU frågor medan en av fyra elever (23 procent) anger att de har ett ganska eller mycket stort EU-intresse. Lärarnas och elevernas uppfattningar överensstämmer således i stora drag, men möjligen finns det en viss tendens att lärarna överskattar elevernas intresse.

Tabell 10: Elevernas svar på frågan "Vilket intresse har du för EU-frågor?"

Andel i procent.

Program	Inget alls	Ganska litet	Ganska stort	Mycket stort
Studieförberedande	16	58	20	6
Yrkesförberedande	27	61	10	2
Totalt	19	59	19	4

Av samtliga elever som intervjuades är knappt hälften intresserade av frågor som rör EU. I elevintervjuerna framträder således en mer positiv bild av elevernas intresse för EU-frågor jämfört med elevenkäten. Elevintervjuerna och elevenkäten bekräftar också den bild som lärarnas

enkätsvar ger – en större andel elever inom studieförberedande program säger själva att de är intresserade av EU-frågor jämfört med dem som studerar inom yrkesförberedande program.

3.4.2 Elevernas förkunskaper

I lärarenkäten ställdes också en fråga om hur lärarna uppfattar elevernas förkunskaper i EU-frågor. Svarsfördelningen redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 11: Lärares svar på frågan "Hur många av dina elever har goda förkunskaper i EU-frågor?". Andel i procent.

Program	Alla/nästan alla	Fler än hälften	Färre än hälften	Inga/nästan inga	Vet ej
Studieförberedande	2	9	51	36	2
Yrkesförberedande	0	1	40	55	0
Totalt	1	6	47	43	2

Enligt lärarnas enkätsvar har eleverna i allmänhet dåliga förkunskaper om EU när de börjar gymnasiet. En större andel elever på studieförberedande program än på yrkesförberedande bedöms ha goda förkunskaper. Lärarintervjuerna visar på stora variationer beträffande synen på elevernas förkunskaper – från "riktigt duktiga" (på samhällsprogrammet och naturvetenskapliga programmet på vissa skolor) till "obefintliga" (på yrkesförberedande program på vissa skolor). En lärare på samhällsprogrammet anser att många elever har goda förkunskaper om EU:

"Jag bedömer att ganska många elever har goda förkunskaper om EU. Självlklart beror det på olika faktorer och det skiljer sig åt mellan elever, men generellt har ganska många elever goda förkunskaper. Vissa har kunskaper hemifrån, vissa har rest mycket och lärt sig därigenom."

De flesta lärare menar emellertid att flertalet elever har dåliga förkunskaper. En lärare svarar på följande sätt:

"Det är klart att alla har hört talas om EU, vad de står för, vad de gör, men det är en annan sak än kunskap...nej kunskapen är så vitt jag kan se inte särskilt hög."

Elevernas uppfattning om de egna förkunskaperna om EU redovisas i tabell 12. Av denna framgår att sju av tio elever upplever att de hade ganska dåliga eller inga förkunskaper alls om EU innan de började i

gymnasieskolan. Tre av tio tycker att de hade ganska eller mycket goda förkunskaper.

Tabell 12: Elevernas svar på frågan "Vilka kunskaper om EU hade du innan du började gymnasiet? Andel i procent.

Förkunskaper om EU	Procent
Mycket goda	2
Ganska goda	28
Ganska dåliga	60
Inga alls	10
Totalt	100

Även om frågorna till lärare respektive elever inte är helt jämförbara kan vi ändå se att svarsbilderna i stort sett överensstämmer med varandra. Ungefär 3 av 10 elever anser att deras förkunskaper om EU var mycket eller ganska goda, medan nästan hälften av lärarna anser att färre än hälften av eleverna hade goda förkunskaper. Däremot tycks lärarna i högre utsträckning än eleverna själva anse att en större andel av eleverna helt eller nästan helt saknar förkunskaper.

I elevintervjuerna ger eleverna själva en mer positiv bild av sina förkunskaper. Ungefär hälften av eleverna ansåg sig ha relativt bra kunskaper om EU innan de började gymnasiet, medan lika många angav att deras förkunskaper var dåliga eller obefintliga. Några hade också svårt att minnas hur deras kunskaper var innan gymnasiet.

"Jag tror det var noll, jag hade ingen koll alls."

"Jag kommer inte ihåg någonting därifrån."

Men en hel del elever hänvisar till högstadiet och menar att de där fått kunskaper om EU som lagt en grund:

"Vi fick lära oss mycket om EU i sjuan, åttan och nian...hur många länder det var, att Euron kom in, det var mycket snack om det."

"Man läste ju mer på högstadiet, det känns nästan som man kunde mer då än nu."

3.4.3 Elevernas kunskaper när de avslutar gymnasiet

Lärare och elever fick i enkäterna också besvara frågor om elevernas kunskaper om EU när de avslutar gymnasiet. Lärarnas svar visas i tabellen nedan.

Tabell 13: Lärarnas svar på frågan "Hur många av dina elever har goda kunskaper om EU när de avslutar gymnasiet?" Andel i procent.

Program	Alla/nästan alla	Fler än hälften	Färre än hälften	Inga/nästan inga	Vet ej
Studieförberedande	12	51	28	1	6
Yrkesförberedande	6	43	36	7	0
Totalt	10	48	31	3	5

Flertalet av lärarna anser att fler än hälften av eleverna på studieförberedande program och nästan hälften av eleverna på yrkesförberedande program har goda kunskaper om EU när de avslutar gymnasiet. Bland de lärare som undervisar på studieförberedande program anser 63 procent att majoriteten av eleverna har goda kunskaper om EU när de avslutar gymnasiet medan endast 49 procent av lärarna på yrkesförberedande program anser detta. I lärarintervjuerna beskrivs också skillnaderna. I likhet med lärarnas beskrivning av elevernas förkunskaper anser flertalet lärarna att det finns stora skillnader mellan elever inom ett visst program och mellan elever på olika program.

"En del lyckas vi få upp på en väldigt bra kunskapsnivå, men en del är så man blir mörkrädd."

En annan lärare påtalar skolans roll men även att andra faktorer påverkar:

"Kunskapen varierar. Det beror bland annat på hur mycket vi tagit upp det i skolan. Vissa är allmänbildade, intresserade och följer nyheterna och läser tidningarna. Det är inte alltid vi som bidragit till att de har goda EU-kunskaper."

I tabellen nedan redovisas hur eleverna själva ser på sina kunskaper om EU i slutet av sista terminen.

Tabell 14: Elevernas svar på frågan "Vilka kunskaper om EU har du när du avslutar gymnasiet? Andel i procent.

Program	Inga alls	Ganska dåliga	Ganska goda	Mycket goda
Studieförberedande	3	39	47	11
Yrkesförberedande	10	51	36	2
Totalt	4	43	46	6

Ungefär hälften av eleverna uppger i enkäten att de har goda kunskaper om EU i nuläget; 6 procent anser sig ha mycket goda kunskaper, 46 procent har ganska goda kunskaper, 43 procent har ganska dåliga kunskaper och 4 procent har inga kunskaper alls. Elevenkät och elevintervjuer visar att en högre andel elever på studieförberedande program än på yrkesförberedande anser att de har goda kunskaper om EU när de avslutar gymnasiet. Elevernas uppskattning av de egna kunskaperna stämmer också relativt väl överens med lärarnas bild.

Eleverna fick i intervjuerna också besvara frågan ”Är det viktigt att kunna något om EU?” I stort sett samtliga elever, oavsett program, ansåg att det är viktigt att ha kunskaper om EU. Några röster:

”Det är klart det är viktigt...För det är så stort samarbete, det är ju hela Europa.”

”Absolut eftersom vi bor i ett land som är med i EU, då måste man självklart kunna vad det handlar om, varför vi är med, varför EU finns.”

”Det är klart det är. Sverige blir ju vissa gånger tvingade att följa det som länderna har beslutat tillsammans, klart det påverkar oss allihop på så sätt.”

Såväl lärare som elever ger en samstämmig bild av elevernas kunskaper – ungefär hälften av eleverna har goda kunskaper om EU efter gymnasiet. Både lärare och elever bedömer också att elevernas kunskaper har ökat efter avslutad gymnasieutbildning. En försiktig slutsats är att skolan haft betydelse för elevernas kunskaper om EU. Resultaten tyder dock på skillnader mellan program – både elever och lärare bedömer att kunskaperna om EU är högre inom studieförberedande program.

3.4.4 Elevernas kunskaper inom olika områden

Lärarna fick i enkäten även ange inom vilka områden de anser att eleverna har bäst kunskaper om EU när de avslutar gymnasiet. Svaren redovisas i tabellen nedan.

Tabell 15. Lärarnas svar på frågan "Inom vilka områden har dina elever bäst kunskaper om EU när de avslutar gymnasiet?" Andel i procent.

Område	Procent
EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande	60
EU:s historiska framväxt	57
Arbetsmarknad och fri rörlighet inom EU	35
Ekonomiskt samarbete och handel inom EU	32
EU:s fredsbevarande roll	25
EU:s utvidgning	23
Miljöfrågor inom EU	10
Asyl- och flyktingfrågor inom EU	9
Annat	3
Vet ej	5

Enligt lärarna har eleverna bäst kunskaper om EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande samt om EU:s historiska framväxt, det vill säga samma aspekter som behandlas mest utförligt i undervisningen. Inom de områden som särskilt lyfts fram i regeringsuppdraget – fred, handel och fri rörlighet samt miljö – bedöms kunskaperna vara varierande, men inte lika goda. Kunskaper om miljöfrågor samt asyl- och flyktingfrågor inom EU bedöms som sämst.

I elevenkäten har eleverna själva, på motsvarande sätt, fått ange inom vilka områden de anser sig ha bäst kunskaper om EU. Resultaten redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 16. Elevernas svar på frågan "Inom vilka områden har du bäst kunskaper om EU i nuläget?" Andel i procent.

Område	Procent
EU:s historiska framväxt	34
Ekonomiskt samarbete och handel inom EU	32
Arbetsmarknad och fri rörlighet inom EU	31
EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande	28
Miljöfrågor inom EU	22
EU:s fredsbevarande roll	22
EU:s utvidgning	21
Asyl- och flyktingfrågor inom EU	12
Inget av ovanstående alternativ	14

Det alternativ som flest elever valt är EU:s historiska framväxt. Nästan lika många har valt ekonomiskt samarbete och handel inom EU, tätt följt av arbetsmarknad och fri rörlighet inom EU samt EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande. Det alternativ som eleverna kan minst om är asyl- och flyktingfrågor. Lärare och elever ger en relativt samstämmig bild av elevernas kunskaper. Med några undantag överensstämmer deras svarsbilder när svarsalternativen rangordnas. Den största skillnaden är att lärarna oftast nämnt fler svarsalternativ.

3.4.5 Skolans betydelse för elevernas kunskaper om EU

I regeringsuppdraget ingår att belysa skolans betydelse för elevernas kunskaper om EU. Det finns självklart svårigheter med att särskilja betydelsen av skolans undervisning från andra faktorer som bidrar till elevernas kunskaper om EU. Olika källor som bidrar till kunskaper om EU kan antas förstärka varandra och det går inte att isolera en enskild faktor. Trots de svårigheter som finns att besvara frågeställningen har både lärare och elever i enkäterna ombetts bedöma hur olika faktorer, även utanför skolan, påverkar kunskaperna. I de tabeller som följer redovisas först lärarnas och sedan elevernas svar.

Tabell 17. Lärarnas svar på frågan "I vilken grad påverkas elevernas kunskaper om EU enligt din uppfattning av...? Andel i procent.

	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska låg grad	Inte alls	Vet ej
...skolans undervisning?	20	54	20	1	2
...hem och familj?	22	33	28	4	9
...media?	13	45	32	1	5
...skolkamrater och vänner?	9	33	37	10	7

Tabell 18. Elevernas svar på frågan "I vilken grad påverkas dina kunskaper om EU av...? Andel i procent.

	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska låg grad	Inte alls	Vet ej
...media?	15	45	22	4	8
...skolans undervisning?	16	32	29	9	11
...hem och familj?	5	23	34	22	16
...skolkamrater och vänner?	3	13	35	32	11

Lärare och elever har delvis olika uppfattningar om vad som påverkar elevernas kunskaper om EU. Enligt lärarna så påverkas elevernas kunskaper om EU främst av skolans undervisning. Tre av fyra lärare anser att skolans undervisning i mycket eller ganska hög grad påverkar elevernas kunskaper, jämfört med knappt hälften av eleverna. Lärarna har också en mer positiv syn än eleverna själva på att skolkamrater och vänner samt hem och familj påverkar elevernas kunskaper om EU. På denna fråga finns också skillnader i svar mellan olika lärargrupper. Obehöriga lärare anser att skolan har större betydelse för elevernas kunskaper jämfört med behöriga lärare och lärare som undervisar på studieförberedande program anser att skolan har större betydelse för elevernas kunskaper jämfört med lärare på yrkesförberedande program.

I intervjuerna lyfter lärarna framför allt skolans och medias betydelse för elevernas kunskaper, men några anser också att hem och familj har stor betydelse. Några lärare anser att skolan trots allt har avgränsad betydelse eftersom undervisningen om EU är ganska begränsad och det finns mycket stoff som måste hinnas med inom ramen för olika kurser.

Enligt eleverna så påverkas deras kunskaper om EU främst av media. Sex av tio elever anser att media i mycket eller ganska hög grad påverkar deras kunskaper. "På andra plats" kommer skolan, nära 50 procent av eleverna anser att skolan i mycket eller ganska hög grad påverkat deras kunskaper om EU. Hem och familj, men framförallt skolkamrater och vänner, har mindre betydelse enligt eleverna själva.

Jämfört med lärarnas svar så tillmäter eleverna skolans undervisning, men även hem och familj och skolkamrater och vänner mindre betydelse för kunskaperna om EU. Här är det intressant att jämföra med en tidigare studie bland ungdomar, där de själva angav att media var den viktigaste kunskapskällan och skolans undervisning den näst viktigaste. Detta överensstämmer också med den bild som eleverna ger i enkätundersökningen.

I intervjuerna bekräftas bilden av medias dominerande betydelse för elevernas kunskaper om EU. Några exempel:

"Det viktigaste är media, man sitter ju och kollar på TV hela tiden, ja då säger de massor, det blir ju automatiskt att man lär sig."

"Nyhetererna står på hela tiden hemma hos oss, det blir mycket att man tar till sig."

"Det är främst tidningar skulle jag säga, alltså nättidningar och Metro, de läser man ju dagligen."

Övriga faktorer tas upp av betydligt färre elever:

”Skolan och vänner, tycker om att titta på debatter, både EU och svensk politik”

”Från min pappa, han är väldigt intresserad av politik och nyheter.”

3.4.6 Elevernas uppfattning om EU-undervisningen

I elevenkäten fick eleverna göra en bedömning av EU-undervisningen i gymnasieskolan. Svaren redovisas nedan.

Tabell 19. Elevernas svar på frågan ”Vad tycker du om EU-undervisningen i gymnasiet?” Andel i procent.

Uppfattning om EU undervisningen	Procent
Mycket bra	9
Ganska bra	43
Ganska dålig	36
Mycket dålig	12
Totalt	100

Eleverna har delade meningar om kvaliteten på EU-undervisningen i gymnasiet. Drygt hälften av eleverna tycker att den är ganska eller mycket bra, medan knappt hälften tycker att den är ganska eller mycket dålig. Även i intervjuerna ger eleverna uttryck för olika uppfattningar om undervisningens kvalitet, men med den skillnaden att en större andel elever är positiva.

I intervjuerna fick eleverna även besvara frågan ”Har ni fått tillräckligt med information om EU i gymnasieskolan?” Av 21 intervjuade elevgrupper anser drygt hälften (12 stycken) att de inte fått tillräckliga kunskaper om EU (åtta på yrkesförberedande program och fyra på studieförberedande program). Sju elevgrupper anser att de fått tillräckliga kunskaper om EU. Kommentarer som *”Ja, gott och väl”* och *”Mer än så tror jag inte jag vill ha”* förekommer ofta från dessa elever. I intervjuerna framgår att elevernas olika intresse och förväntningar påverkar deras uppfattning om vad som är ”tillräcklig information” om EU. Vissa elever inom yrkesförberedande program menar att de inte direkt har praktisk användning av någon EU-kunskap, det är ”mer för elever på samhällsprogrammet”. Många elever svarar också att det är svårt att veta hur mycket information man borde ha fått. Avslutningsvis återges kommentaren från en elev:

”Egentligen har vi inte vetat hur pass viktigt det är att lära sig om EU. Vem vet, lärarna kanske tycker att andra grejer borde prioriteras i undervisningen, så jag vet inte...”

3.5 Lärarnas behov av kompetensutveckling

I lärarenkäten ställdes flera frågor om kompetensutveckling. Lärarna fick exempelvis ange om de fått någon kompetensutveckling i EU-frågor de senaste fem åren. Svaren visar att fyra av tio lärare har fått någon form av fortbildning. En majoritet av lärarna (76 procent) anser att de har behov av ytterligare kompetensutveckling i EU-frågor. Behovet av kompetensutveckling är större hos de lärare som saknar behörighet att undervisa i samhällskunskap. Lärarna fick också ange vilken typ av kompetensutveckling de önskar sig. Lärarnas svar har kategoriserats och de mest förekommande svaren redovisas i tabellen nedan.

Tabell 20: Lärarnas svar på frågan ”Vilken typ av kompetensutveckling i EU-frågor har du behov av?”. Antal svar per kategori.

Typ av fortbildning	Antal svar
Studiebesök/studieresor till Bryssel	93
Uppdatering av kunskaper, den senaste utvecklingen inom EU	73
Lektionstips/metoder/att göra undervisningen levande för eleverna	55
EU:s utvidgning och dess konsekvenser	47
EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande	38
Miljöfrågor	35
Framtidsfrågor inom EU	31
Alla områden	26
Gästföreläsningar	21
Asyl- och flyktingfrågor	17
Förslag till ny konstitution	16
Ekonomiskt samarbete och handel	14
Försvarssamarbete	10
Kurser	9
Hur EU påverkar våra liv	8
EMU	7
Arbetsmarknad och fri rörlighet	7
Problemen inom EU	6
EU:s fredsbevarande roll	4
Jordbruksfrågor	3

Den typ av kompetensutveckling som flest lärare nämner är studieresor till Bryssel och eventuellt även Strasbourg med möjligheter att besöka EU:s institutioner och träffa EU-parlamentariker. Många lärare önskar uppdatera sina kunskaper om EU genom information om den senaste utvecklingen. Lektionsförslag, tips om undervisningsmetoder och sätt att göra undervisningen mer levande och roligare för eleverna tas också upp av relativt många lärare. De aspekter av EU som flest lärare önskar fortbildning om är EU:s utvidgning och dess konsekvenser samt EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande. De aspekter som Skolverket enligt regeringsuppdraget särskilt ska lägga tonvikt vid – EU:s fredsbevarande roll, handel, fri rörlighet och miljö – efterfrågas i varierande omfattning. Av dessa efterfrågas kompetensutveckling i miljöfrågor mest.

4. Tidigare studier

Skolverkets egna empiriska studier har kompletterats med en genomgång av tidigare undersökningar som på ett eller annat sätt berör frågan om elevers/ungdomars kunskaper om och inställning till EU. Resultat från denna genomgång presenteras nedan.

4.1 Svenska studier

En studie av gymnasieelevers attityder och inställningar till EU (Jansson & Mårtensson, 1998) visade att eleverna var mycket negativt inställda till EU och det svenska EU-medlemskapet. Nästan hälften var negativt inställda medan endast drygt en femtedel var positivt inställda. Undersökningen visade också att ökad information om EU leder till att gymnasister i större utsträckning tar ställning för eller emot EU och EU-medlemskapet, men vilken attityd man intar skiftar mellan olika grupper. Kvinnor och studerande på yrkesförberedande program blir mer negativt inställda ju mer välinformerade de är, medan män och studerande på studieförberedande program blir något mer positiva. Tre av fyra gymnasieelever var emellertid positivt inställda till att Sverige bör vara aktivt i Europas utveckling. Ju mer Sveriges roll lämnas odefinierad och villkoren för det svenska deltagandet lämnas öppna, desto större blir således stödet för ett svenskt deltagande i den europeiska politiken.

Kooperativa Institutet (Koopi) har låtit genomföra en enkätundersökning bland svenska gymnasieungdomar kring deras syn på demokrati, påverkan och medbestämmande. Enligt enkätsvaren ansåg cirka 60 procent av pojkarna och 40 procent av flickorna att EU är odemokratiskt (Koopi, 2005).

I en studie av 16–19-åriga ungdomars inflytande i beslutsprocesser framkom att flertalet ungdomar själva ansåg sig ha dåliga kunskaper

om det politiska systemet i EU. Intresset för EU var heller inte särskilt stort, jämfört med intresset för andra sakområden. De ungdomar som hade goda kunskaper hade större intresse för EU-frågor än de med sämre kunskaper. Ungdomar med goda kunskaper var emellertid också mer missnöjda med demokratin inom EU än övriga ungdomar (Demokratiforum, 2003).

I en studie av Limberg (1998) undersöktes samspelet mellan informationssökning och lärande genom att följa gymnasieelever under ett fördjupningsarbete om fördelar och nackdelar av ett svenskt EU-medlemskap. Resultaten visade på ett mönster i variationen av elevers sätt att förstå och hantera informationssökning. I de fall som informationssökning användes för faktasökning fick eleverna endast fragmentariska kunskaper om EU, då eleverna sökte information i syfte kunna välja och göra personliga ställningstaganden fördjupades kunskapen, men EU uppfattades huvudsakligen som ekonomiskt samarbete. Uppfattningen att informationssökningen skulle användas för att granska och analysera olika informationskällor, finna olika infallsvinklar och genomskåda värderingar ledde till ett mer kvalificerat inlärningsresultat, där EU-medlemskap sågs som ett etiskt eller maktpolitiskt ställningstagande. I ett ämne som till exempel samhällskunskap, där Internet är en viktig kunskapskälla (Skolverket, 2006), får således elevernas sätt att förstå informationssökning och ämnesinnehållet i en viss uppgift stor betydelse för vad de lär sig.

Den tekniska globaliseringen och den ökade informationsspridningen, bland annat via Internet, har bidragit till att ungdomars intresse för och engagemang i globala frågor ökat på senare år. Detta gäller särskilt bistånds- och utvecklingsfrågor samt frågor kring fred och global rättvisa (se till exempel Svensson, 2005; Veres 2005). I Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan 2003 ställdes ett antal enkla faktafrågor om globala förhållanden. Svaren indikerar att eleverna har något bättre kunskaper om vissa globala förhållanden jämfört med en liknande studie fem år tidigare. I samband med uppgifterna om globala fenomen ställdes också frågor, samma som i den internationella Civicundersökningen, som avsåg att belysa elevers kompetens att skilja fakta-påståenden från åsikter. Tre av fyra elever klarade dessa uppgifter, ett resultat som ligger på samma nivå som de svenska resultaten i Civicstudien (jämför Skolverket, 2001). Samtidigt angav 57 procent av eleverna i årskurs 9 att de fått ganska lite eller ingen undervisning alls om EU. Vissa frågor ställdes också i syfte att kartlägga elevernas tidsmedvetande vad gäller historiska händelser, där ungefär två tredjedelar av

eleverna kunde visa på rätt 25-årsperiod när EU bildades. I huvudrapporten från NU 03 konstateras:

”Det globala kunskapsintresset ligger bland de absolut främsta inom SO-området när det gäller elevintresse. Eleverna vill också ha mer undervisning på området än de får. Det starka elevintresset för globala frågor kan också förklara att eleverna visar goda kunskaper på området och att måluppfyllelsen, relaterad till mål att uppnå och till det internationella perspektivet i Lpo 94, är tillfredsställande. Fördjupade kunskaper om FN:s barnkonvention och om EU måste dock eftersträvas om Sverige skall leva upp till de förpliktigande åtagandena på dessa områden. Någon direkt känsla av europeisk identitet har inte de svenskfödda eleverna.” (Skolverket, 2004, s. 89)

Ungdomsstyrelsen har på regeringens uppdrag tagit fram ett underlag till en nationell rapport om Sveriges arbete med att nå EU:s gemensamma mål för delaktighet och information för ungdomar. I en av delrapporterna konstateras att unga människor i Sverige har god tillgång till information. Bland ungdomar i åldern 16–19 år har 94 procent tillgång till och använder Internet varje dag och i åldern 15–24 år läser 63 procent dagligen en dagstidning. I en uppföljande studie där ungdomar i åldern 15–25 år intervjuades i grupper visade det sig att många elever upplever att de inte vet något om EU eller var man kan hitta information om hur det fungerar inom EU. Kunskaperna varierar bland annat beroende på vilken program man läser eller har läst, konstaterar man i rapporten (Ungdomsstyrelsen, 2005).

I en studie om valdeltagandet till Europaparlamentet 2004 bland förstagångväljare på gymnasieskolor i en kommun tillfrågades elever bland annat om vilka de främsta informations- eller kunskapskällorna var när det gällde att få information om EU. 47 procent av eleverna svarade media, 30 procent skolan och 23 procent familj och vänner. Elever på studieförberedande program, och framför allt elever i klasser med EU-profil hade i regel bättre kunskaper om EU och en högre röstningsbenägenhet än elever på yrkesförberedande utbildningar (Badroux & Bahceci, 2004).

I anslutning till folkomröstningen om EMU 2003 gjordes en undersökning bland 1 600 väljare om deras sakkunskaper om EU/EMU. Resultaten visade att den yngsta åldersgruppen (18–30 år) hade den lägsta andelen rätt svar på flertalet av frågorna (Oscarsson & Holmberg, 2005).

EU 2004-kommittén konstaterade i sitt betänkande ”Sluta att strunta i EU” (SOU 2004:82) att de svenska medborgarnas intresse att följa

och diskutera EU-frågor ökat sedan kommittén startade sin verksamhet våren 2001. Detta framgår av de undersökningar som kommittén själv hade låtit göra. I en undersökning av allmänhetens kunskaper och attityder i EU-relaterade frågor hösten 2001 ansåg endast fyra procent av de tillfrågade att de mycket väl känner till vad EU gör och vilka frågor som diskuteras, medan 40 procent ansåg sig ganska väl insatta. Några skillnader mellan olika åldersgrupper kunde inte konstateras, utan de tillfrågade i den yngsta åldersgruppen (16–29 år) ansåg sig vara lika väl insatta som övriga grupper (EU 2004-kommittén, 2001). I en undersökning 2004 var det fortfarande nästan hälften av de tillfrågade som inte särskilt väl kände till vad EU gör och vilka frågor som är centrala. Kommitténs erfarenheter visade också att det fanns ett stort intresse bland skolor, särskilt i gymnasieskolan, att få information och kunskap om hur EU fungerar. Gymnasieeleverna pekades av kommittén ut som en särskilt viktig målgrupp i det fortsatta arbetet med att öka kunskaperna om EU (SOU 2004:82).

I en undersökning som Kommittén för EU-debatt (tidigare EU 2004-kommittén) lät genomföra 2006 ansåg 85 procent i den yngsta åldersgruppen 15–29 år att det är viktigt att rösta i EU-val, en högre andel än för andra åldersgrupper. Undersökningen visade också att uppmärksamheten på EU och de frågor man arbetar med var relativt hög i samtliga åldersgrupper, men högst bland äldre och högutbildade. Den viktigaste frågan för EU:s framtid var, enligt den yngsta åldersgruppen, den gemensamma flykting- och asylpolitiken (Kommittén för EU-debatt, 2006a).

I slutrapporten från Kommittén för EU-debatt konstaterades att kommittén under en femårsperiod bidragit till att 10 600 elever och 3 650 lärare på olika sätt aktivt arbetat med EU och EU:s framtidsfrågor. Utöver detta räknade man med att drygt 100 000 elever, via sina lärare, kommit i kontakt med de idéer och det material som kommittén tagit fram som stöd för hur man kan arbeta med EU-frågor i klassrummet (Kommittén för EU-debatt, 2006b).

4.2 Internationella jämförelser

I en internationell jämförande studie (den så kallade Civic-undersökningen) framkommer att svenska gymnasieungdomar har förhållandevis goda kunskaper om samhälle och demokrati (Skolverket, 2003). Av det kunskapsprov som eleverna fick göra i samband med undersök-

ningen framkom att elevernas faktakunskaper om demokrati och samhällsfrågor, förmåga att tolka politiska budskap och förståelse av ekonomiska samband var goda. I ett internationellt perspektiv klarar de svenska gymnasieeleverna frågor om demokratins grunder mycket bra. Sammantaget ger resultaten på kunskapsprovet en positiv bild av förstagångsväljarna i Sverige. En majoritet av gymnasieungdomarna anser att det är viktigt att rösta när det är val och att följa den politiska debatten i media. Det politiska intresset är relativt stort och närmare hälften anser att de oftast har något att säga när politiska frågor diskuteras. I de flesta frågorna finns det skillnader mellan elever på olika gymnasieprogram, där eleverna på de studieförberedande programmen utmärker sig i positiv bemärkelse.

Sedan början av 1970-talet har EU-medborgarnas kunskaper om och inställning till EU gjorts i den så kallade Eurobarometern. I dessa mätningar har EU:s popularitet bland medborgarna varit i genomsnitt oförändrat under mer än 30 år. Sverige har hela tiden legat långt nere på dessa rangordningar om opinionsmässigt stöd för EU och i Sverige är de unga, till skillnad från i de flesta andra EU-länder, mer kritiska till EU än den äldre delen av befolkningen. I de två folkomröstningarna om EU respektive EMU var det en högre andel ungdomar än äldre som röstade nej. I den senaste Eurobarometern våren 2006 hade svenskarnas förtroende för EU ökat, men jämfört med andra européer hade man fortfarande lägre förtroende för EU och större förtroende för FN, rättsväsendet och riksdagen/det nationella parlamentet (Eurobarometer, 2006).

Sedan flera år används också i olika typer av undersökningar enkla mått på fakta- eller baskunskaper om EU. I Eurobarometern våren 2005 kom Sverige på 18:e plats av de 25 länderna. När man jämför olika mätningar över tid finner man inga ökade kunskaper på EU-sidan. Vuxna människor hade betydligt större kunskaper om EU än de unga. Människor som är skeptiska och negativa till EU har också något sämre kunskaper än de som är för. Detta gäller kunskaper om EU som institution. Däremot har svenskarna goda kunskaper om vad de politiska partierna står för i EU-frågan, framför allt i den grundläggande frågan för eller emot EMU. Här är svenskarna i regel välinformerade (Eurobarometer, 2005). Att unga har sämre kunskaper än äldre kan förklaras av att unga människor inte ser eller lyssnar på nyhetsprogrammen i radio och TV i lika hög utsträckning (Holmberg, 2006). Detta kompenseras av allt att döma inte av den undervisning om EU som ges i skolans undervisning.

Även i den senaste Eurobarometern våren 2006 ingick ett kunskaps-test där de tillfrågade fick ta ställning till några påståenden om EU. Svenskarnas kunskaper låg där mycket nära det europeiska genomsnittet. Samtidigt bedömde svenskarna själva sina kunskaper om hur EU fungerar som något över genomsnittet (Eurobarometer, 2006).

De ovan nämnda typerna av undersökningar har ibland kritiserats för att de inte ger en rättvis bild av kunskaperna om EU eftersom de endast mäter encyklopediska eller lexikaliska kunskaper (Junger & Karlsson, 2005). Till sitt försvar anför de som mäter medborgarnas kompetens utifrån sådana kunskaper att faktakunskaper ofta är en förutsättning för en djupare politisk förståelse (se till exempel Petersson med flera, 1998).

4.3 Sammanfattning av tidigare studier

- Genomgången av tidigare studier visar att ungdomar/gymnasieelever ofta är negativt inställda till EU och anser att det finns brister i demokratin inom EU.
- I folkomröstningarna om EU respektive EMU var det en högre andel ungdomar än vuxna som röstade nej. Däremot vill många ungdomar att Sverige ska vara aktivt i Europas utveckling. Ungdomars politiska intresse är relativt stort och intresset för globala frågor har också ökat på senare år. De flesta ungdomar anser att det är viktigt att rösta, både i riksdags- och EU-val.
- Tidigare studier visar också att ungdomar har sämre kunskaper om EU jämfört med äldre människor. Även ungdomarna själva anser sig ha dåliga kunskaper om och ett svagt intresse för EU. Ungdomar med goda kunskaper om EU är mer intresserade av EU-frågor jämfört med elever med sämre kunskaper. Ungdomar med goda kunskaper är emellertid också mer missnöjda med demokratin inom EU. Något entydigt samband mellan kunskaper om och inställning till EU har ej konstaterats. Vissa studier visar på ett samband mellan goda kunskaper om EU och en positiv inställning till unionen, andra studier visar på motsatsen. Elever på studieförberedande program har i regel bättre kunskaper om EU än elever på yrkesförberedande program. De främsta kunskapskällorna när det gäller att få information om EU är, enligt ungdomarna själva, media i första hand och skolan i andra hand.

- Olika studier visar att de frågor som mest engagerar gymnasieeleverna är flykting- och asylfrågor, demokrati, miljö, trafficking, djurskydd samt EU på den internationella scenen.
- Gymnasieeleverna har varit en särskilt viktig målgrupp i arbetet med att öka kunskaperna om EU. Erfarenheter från arbetet inom Kommittén för EU-debatt (tidigare EU 2004-kommittén) visar att många gymnasieungdomar önskar mer information om EU i skolan. Många elever och lärare i gymnasieskolan har kommit i kontakt med det material som kommittén tagit fram som stöd för hur man kan arbeta med EU-frågor i klassrummet.

5. Gymnasieskolans styrdokument

5.1 Läroplan och kursplaner

Dagens läroplan och kursplaner innehåller inte anvisningar om stoff och metoder på detaljnivå. Denna utveckling startade med mål- och resultatstyrningsreformerna i början av 90-talet. Läroplanskommitténs övergripande mål var att hitta ett system för en modern skola som kan verka i olika delar av landet och som ger likvärdiga kunskaper men som samtidigt tillåter variation. Motiven till detta förändrade synsätt i läroplanen var många, bland annat att samhällsutvecklingen krävde ett annat synsätt (se SOU 1992:94).

5.2 Hur speglas EU-perspektivet i program mål och kursplaner?

En del av regeringsuppdraget går ut på att göra en översyn av målen i gymnasieskolans kursplaner och program mål och med anledning av detta har Skolverket gjort en genomgång av samtliga program mål samt ett urval av kursplaner.

I och med att Sverige är medlem i EU så finns en EU-dimension att beakta i praktiskt taget alla sammanhang som avser förhållanden i Sverige vilket skulle tala för att EU-dimensionen skulle finnas i alla kursplaner. I program målen finns, mestadels implicit, skrivelser som uttrycker uppmaningar att behandla EU i undervisningen men det finns också kursplaner som mer explicit uttrycker mål innehållande EU-perspektivet. Nedan görs en sammanställning över dessa.

5.2.1 Kommentarer

Efter genomgången av alla program mål och ett antal av gymnasieskolans kursplaner kan man konstatera att det inte föreligger någon skillnad mellan studieförberedande och yrkesförberedande program

när det gäller formuleringar som uppmanar till att EU-frågor ska behandlas. I samtliga program mål finns skrivelser som kan tolkas som att EU-perspektivet ska behandlas inom programmet även om formuleringarna även möjliggör den omvända tolkningen. Kursplanen för Samhällkunskap A är gemensam för samtliga program vilket ytterligare bekräftar att det i styrdokumentet inte finns motiv till skillnader mellan de två programtyperna. Detta bör ses i ljuset av Skolverkets undersökningar av undervisningen om EU som visar på skillnader mellan programmen på flera sätt. Studierna visar också att det finns aspekter på EU-frågor som eleverna efterfrågar men som endast i liten utsträckning tas upp i undervisningen.

5.2.2 Program mål

Barn- och fritidsprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Även de grundläggande värden som återfinns i läroplanerna och de internationella överenskommelserna om de mänskliga rättigheterna och barnets rättigheter har en särskild aktualitet inom olika pedagogiska verksamhetsområden.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Byggprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Den tilltagande internationaliseringen ställer även krav på språkkunskaper utöver svenska samt förståelse för andra kulturella mönster.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om byggtradition i Sverige och andra länder samt har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Elprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Den ökande internationaliseringen ställer även krav på språkkunskaper utöver svenska samt förståelse för andra kulturella mönster.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har

kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Energiprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Den tilltagande internationaliseringen ställer även krav på språkkunskaper utöver svenska, samt förståelse för andra kulturella mönster.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Estetiska programmet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Utbildningen ställer därför även krav på språkkunskaper utöver svenska, samt förståelse för andra kulturella mönster. Förståelsen av olika estetiska produkter från olika tider utvecklas genom att produkterna sätts in i sitt historiska och kulturella sammanhang.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om historiska och kulturella förhållanden i Sverige och andra länder samt har kännedom om nutida nationella och internationella strömningar och estetiska uttryck.”

Fordonsprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Utbildningen förbereder för både nationella och internationella verksamheter, vilket ställer krav på språkkunskaper och förståelse av andra kulturella mönster.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Handelsprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Ökande turism och internationella handelsförbindelser gör att språkkunskaper är viktiga inom utbildningens yrkesområden, liksom förståelse för andra kulturmönster. Många handelsföretag är transnationella,

vilket också innebär en vidgad arbetsmarknad med möjligheter arbeten utomlands.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Hotell- och restaurangprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Hotell- och restaurangbranschen styrs i hög grad av nationella och internationella bestämmelser och överenskommelser och har en starkt internationell prägel. I utbildningen ingår därför, förutom språkkunskaper och förståelse för andra kulturmönster, även kännedom om kulturella och geografiska skillnader vad gäller mat, matvanor och krav på service. Dessa inslag ger även beredskap för arbete och vidare studier utomlands.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Hantverksprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Kontakterna med andra länder och utbytet över gränserna innebär att det krävs kännedom om internationella föreskrifter och överenskommelser. Kommunikation, språk och informationsteknik samt förståelse för andra kulturella mönster är viktiga inslag i utbildningen.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om hantverkstraditioner och kan sätta in dem i ett kultur- och stilhistoriskt sammanhang samt har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Industriprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Särskilt under de senaste decennierna har ökad konkurrens på en global marknad, ökad tillgång till information och en vidgad teknikspridning skapat nya förutsättningar för svensk industri.”

”Kunskaper i engelska och andra främmande språk är viktiga för att den tekniska utvecklingen skall kunna följas, liksom för att skapa förståelse för andra kulturmönster.”

”Kännedom om internationella föreskrifter och överenskommelser på området är nödvändig som en följd av ökad kontakt över gränserna.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Livsmedelsprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Den internationella utvecklingen inom jordbruket och det europeiska samarbetet har medfört nya villkor för svensk livsmedelsindustri med bland annat hårdare nationell och internationell konkurrens. Detta har bidragit till en mycket snabb produktionsteknisk utveckling och omställning till en mer kundorienterad produktion.”

”Livsmedelsbranschen har en tydlig internationell prägel och är starkt påverkad av andra länders matkulturer. Kännedom om internationella föreskrifter och överenskommelser inom livsmedelshanteringens område är nödvändiga som en följd av den ökade internationaliseringen liksom förståelse för olika kulturers och religioners syn på livsmedel.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om skillnaden i olika kulturers och religioners syn på livsmedel och kan kundanpassa produktion och service samt har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Medieprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”En stark internationell anknytning är utmärkande för mediaområdet. Det internationella perspektivet präglar därför utbildningen.”

”Språkliga färdigheter i svenska och engelska är centrala i utbildningen. Språket är ett redskap för kommunikation, men också för reflektion och lärande. I utbildningen utvecklas en analytisk förmåga, en bred språklig repertoar och en förståelse av att språket måste anpassas efter kommunikationssituationen.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Naturbruksprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Ett historiskt och ett internationellt perspektiv genomsyrar utbildningen.”

”Därigenom grundläggs respekt för sådana metoder som möjliggör ett utnyttjande av naturresurserna utan att natur och människor kommer till skada och förutsättningar ges att hitta långsiktiga lösningar på olika problem.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Naturvetenskapsprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Kontakterna med andra länder och kulturer ökar, bland annat som en följd av den snabba utvecklingen inom informationstekniken. Genom studier i engelska och i andra främmande språk läggs en grund för samverkan över nationsgränser och en beredskap för studier och yrkesliv samt för förståelse för andra kulturmönster.”

Omvårdnadsprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”I utbildningen uppmärksammas även sådana kulturella och religiösa mönster som präglar människans liv.”

”Utvecklingen ger nya möjligheter att söka information, och att skapa kontakter över nationsgränser, varvid färdigheter i främmande språk kommer till användning.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning är medveten om historiska, sociala och kulturella sammanhang som har betydelse för möten mellan människor inom hälso- och sjukvården samt vården och omsorgen samt har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

Samhällsvetenskapsprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Central är förmågan att anlägga ett historiskt och internationellt perspektiv.”

”Genom studier i engelska och i andra främmande språk skapas

möjligheter för kontakter över nationsgränser och en förberedelse för fortsatta studier och deltagande i ett alltmer internationaliserat arbetsliv. ”

”Kontakterna med andra länder och kulturer ökar, bland annat som en följd av den snabba utvecklingen inom informationstekniken.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om det mångkulturella samhället och den ökande internationaliseringen i världen och följderna av dessa processer för samhällsutvecklingen i olika länder och kontinenter.”

Teknikprogrammet

Under Programmets karaktär och uppbyggnad:

”Engelska språket har en central roll i teknikprogrammet. Genom att även i karaktärsämnena läsa texter på engelska och använda engelska för både skriftlig och muntlig kommunikation, läggs en grund för samverkan över nationsgränser och en beredskap för fortsatta studier och yrkesliv.”

Under Skolans ansvar:

”Skolan skall ansvara för att eleverna efter fullföljd utbildning har kännedom om de bestämmelser och internationella överenskommelser som gäller för området.”

5.2.3 Kursplaner

I de kursplaner där EU-perspektiven återspeglas är det för det mesta implicit men det finns också kursplaner där EU nämns explicit bland de nationellt fastställda kursplanerna. Nedan ges några exempel:

- I kursplanen för **samhällskunskap A**: ”eleven skall kunna förstå hur politiska, ekonomiska, geografiska och sociala förhållanden har format och ständigt påverkar såväl vårt eget samhälle som det internationella samhället”. I samma kursplan: ”eleven skall ha kunskap om demokratins framväxt och funktion samt kunna tillämpa ett demokratiskt arbetssätt”.
- I kursplanen för **internationella relationer**: ”eleven skall ha kunskap om olika former av organiserat samarbete mellan länder, regioner och organisationer inom Norden, Europa och världen samt kunna se samband mellan detta samarbete och den politiska och ekonomiska utvecklingen”.
- I kursplanen för **internationell ekonomi**: ”den internationella handelns utveckling”, ”organiserat ekonomiskt samarbete mellan länder”,

”finansiella marknader i den internationella ekonomin.”

- I kursplanen för **historia** under ämnets syfte ”Historiska insikter om andra folk, länder och kulturer skapar förutsättningar för internationellt samarbete samt ökad förståelse i en multietnisk, konfliktfylld värld”.
- I kursplanen för **moderna språk** i ämnesbeskrivningen ”Utbildningen i moderna språk har som syfte att vidga perspektivet på omvärlden och på olika kulturer” samt ”Det franska språket har stor betydelse inom EU”.
- I kursplanen för ämnet **latin** under ämnets syfte ”Ämnet syftar också till förståelse för det kulturarv som är en sammanbindande länk mellan Europas länder”.
- I kursplanen för **rättskunskap** som ett av målen ”Känna till grunddragen av EU-rätten”.
- I kursplanen för **miljöjuridik** som ett av målen ”Känna till grunddragen i EG-rätten och internationellt miljöarbete i övrigt”.
- I kursplanen för **export och import**: ”Eleven skall ha kunskap om Sveriges frihandelsavtal med EU och övriga länder samt olika restriktioner för export och import, ha kunskap om olika slag av handelshinder och vara medveten om betydelsen av internationell standard för varor samt ha kunskap om olika metoder för betalning och valutahantering vid handel inom EU och övrig internationell handel”.
- I betygskriterierna för **export och import**: ”Eleven beskriver översiktligt EU:s och övriga internationella leverans- och försäkringsvillkor samt regler för valutahantering och utlandsbetalningar”.
- I kursplanen för **inköp och varuhantering**: ”Eleven ska ha kunskap om och kunna tillämpa kretsloppstänkande vid miljöarbete samt känna till viktiga lagar, bestämmelser och internationella överenskomelser”.
- I kursplanen för **mediekunskap**: ”Kursen ska ge insikt om den påverkan som medierna utövar på samhället och deras roll i den demokratiska processen”.
- I kursplanen för **livsmedel A**: ”eleven ska ha kännedom om bestämmelser om livsmedelslagen och internationella föreskrifter”.
- I kursplanen för **biologi breddning**: ”Eleven skall kunna analysera och bedöma valt ämnesområde ur ett tvärvetenskapligt perspektiv”.
- I kursplanen för **engelska A**: ”Eleven skall ha kunskap om samhällsförhållanden, kulturtraditioner och levnadssätt i engelskspråkiga områden och kunna använda dessa kunskaper för att jämföra kulturer”.

- Inom ämnet **transportteknik** i kursplanen för **internationella gods-transporter**: ”Kursen skall ge kunskap i att utföra godstransporter i gränsöverskridande trafik med tunga fordonskombinationer, ge kunskap om gränsöverskridande transporter, dessutom är det ett mål för kursen att ge förståelse för kultur och historia i de länder som är aktuella i samband med godstransporter”. Vidare ”Skall eleven kunna utföra transportuppdrag och tillämpa gällande regler i gränsöverskridande trafik med tunga fordonskombinationer, såväl till länder inom EU som till övriga länder i närområdet samt känna till historiska aspekter som är av betydelse vid kontakter med andra kulturer i Europa”.

I enkätsvar och intervjuer av lärare och elever har framkommit att det utöver de nationellt fastställda kurserna även existerar en rad lokala kurser där enbart kursens namn antyder att EU-perspektivet behandlas i hög utsträckning.

6. Sammanfattning och diskussion

Skolverket har enligt ett regeringsuppdrag studerat ett flertal olika aspekter av EU i gymnasieskolan. Uppdraget omfattar olika delar som sinsemellan har beröringspunkter:

- Skolverket skall ge en bild av *svenska gymnasieelevers kännedom om EU:s syften* med tonvikt på EU-samarbete för att främja fred, handel och fri rörlighet inom Europa samt en god miljö.
- Skolverket skall också belysa *i vilken utsträckning skolans undervisning och läromedelsanvändning* spelar en roll för elevernas kunskaper.
- Ur redovisningen skall framgå vilka *kunskapskällor* lärare använder sig av i sin undervisning.
- Skolverket skall vidare genomföra en *översyn av målen* i gymnasieskolans kursplaner som avser undervisningen om EU.

Nedan sammanfattas resultaten.

6.1 EU-undervisningens omfattning och innehåll

I denna studie är det främst kursen Samhällskunskap A som har undersökts. Skälet till detta är att kursen är en kärnämneskurs och obligatorisk inom samtliga gymnasieprogram och därigenom omfattar alla elever. Men resultaten visar att EU behandlas i en rad olika kurser, vilket beskrivs av både lärare och elever. Studiens resultat visar också att omfattningen av undervisningen om EU i gymnasieskolan varierar relativt mycket. Det finns individuella skillnader mellan olika lärare men det finns dessutom skillnader mellan olika program. Både lärare och elever ger en bild av att elever inom studieförberedande program får mer undervisning om EU och att de efter avslutad gymnasieutbildning har bättre kunskaper. Skolverkets genomgång av program mål visar att det

inte går att utläsa några skillnader mellan de studieförberedande och de yrkesförberedande programmen då det gäller huruvida EU perspektivet finns med i programmålen. I samtliga program mål finns skrivelser som kan tolkas som att EU-perspektivet bör behandlas inom programmet. Denna tolkning är dock långtifrån självklar och det kan inte uteslutas att skolor och lärare väljer en annan tolkning.

Dessutom är kursplanen för Samhällkunskap A gemensam för samtliga program vilket innebär att det inte finns motiv vare sig i program mål eller i kursplaner att EU behandlas i olika omfattning.

Lärarna har ofta svårt att bedöma hur stor del av undervisningen som ägnas åt EU-frågor. Detta kan bero på att EU långt ifrån alltid behandlas som ett avgränsat moment/avsnitt inom en kurs, utan EU-perspektivet kan vara integrerat i ett flertal olika moment. I lärarintervjuerna framkommer skilda synsätt beträffande om EU ska betraktas som ett avgränsat område eller om EU-perspektivet ska vara integrerat i undervisningen som helhet.

Trots att de flesta kursplaner saknar detaljerade stoffangivelser är lärare och elever relativt samstämmiga i sina beskrivningar av vad som främst tas upp i undervisningen om EU. De aspekter som får störst utrymme behandlar faktakunskaper om EU, såsom EU:s historik, institutioner, samarbete, handel och arbetsmarknad. Däremot behandlas asylfrågor, flyktingfrågor och miljöfrågor i mycket liten omfattning.

De frågor som behandlas i minst omfattning kan betecknas som mer komplexa eller problematiska. Dessa resultat kan ställas i relation till en studie av ungdomars syn på vad som är viktiga frågor inom EU. Den viktigaste frågan för EU:s framtid var, enligt den yngsta åldersgruppen, den gemensamma flykting- och asylpolitiken (Kommittén för EU-debatt, 2006a). Man kan konstatera att frågorna som får minst utrymme är synnerligen aktuella, men att de trots detta inte fått något fäste i undervisningen.

6.2 Kunskapskällor och läromedel

Ett flertal olika kunskapskällor/läromedel används i undervisningen om EU. Det som används mest frekvent är organisationers och myndigheters¹⁴ webbplatser samt deras tryckta material. Dessutom används ofta läroböcker och Internet (där eleverna själva söker information). Resultaten visar att förlagsproducerade läroböcker inte har någon sär-

14. www.riksdagen.se; www.europaparlamentet.se; www.europakommissionen.se; www.europa.eu.int

ställning som kunskapskälla i undervisningen om EU. Lärarna menar att nackdelar med läroböcker är att de snabbt blir inaktuella och därför behövs kompletterande kunskapskällor. I lärarenkäten framkommer också att lärarna har önskemål om bra material som behandlar EU. Ett sådant material ska vara aktuellt, tillförlitligt, sakligt och allsidigt.

I andra sammanhang har läromedlens styreffekt diskuterats¹⁵. Avsaknaden av innehållsbeskrivningar på detaljnivå i kursplanerna kan leda till att det i praktiken är läromedlen/kunskapskällorna som påverkar undervisningens innehåll och vilka aspekter av EU som behandlas i undervisningen. En översiktlig granskning av tre läroböckers innehåll i samhällskunskap A visar att det finns en samstämmighet i vilka aspekter som läroböckerna behandlar och de områden som enligt lärare och elever mest frekvent behandlas i undervisningen om EU. Här kan det vara fruktbart att reflektera över vilka samband som finns mellan läroböcker eller andra kunskapskällor och vad som tas upp i undervisningen. (Se vidare diskussion i denna fråga nedan under rubrik 6.5).

I lärarenkäten fick lärarna besvara olika frågor om kompetensutveckling i EU-frågor. Resultaten tyder på att relativt många lärare – 40 procent – tidigare deltagit i kompetensutveckling om EU, men tre av fyra lärare önskar ändå mer kompetensutveckling i EU-frågor. Överst på önskelistan står studiebesök i Bryssel och mer allmänt uppdatering av den senaste utvecklingen inom EU. Lärarna efterlyser även tips/metoder för att göra undervisningen mer levande och intressant för eleverna. Det finns också önskemål om bra material som behandlar EU.

6.3 Elevernas kunskaper om EU

Tidigare studier visar att ungdomar/gymnasieelever ofta är negativt inställda till EU och anser att det finns brister i demokratin inom EU. I folkomröstningarna om EU respektive EMU var det en högre andel ungdomar än äldre som röstade nej. Däremot vill många ungdomar att Sverige ska vara aktivt i Europas utveckling. Ungdomars politiska intresse är relativt stort och intresset för globala frågor har också ökat på senare år. De flesta ungdomar anser att det är viktigt att rösta, både i riksdags- och EU-val.

Tidigare studier visar också att ungdomar har sämre kunskaper om EU jämfört med vuxna. Även ungdomarna själva anser sig ha dåliga kunskaper om och svagt intresse för EU. Ungdomar med goda kunskaper

15. Se skolverkets rapport nr 284, Läromedlens roll i undervisningen, bilaga 2, Från idé till färdigt läromedel (2006).

om EU är mer intresserade av EU-frågor jämfört med elever med sämre kunskaper. Ungdomar med goda kunskaper är emellertid också mer missnöjda med demokratin inom EU. Något entydigt samband mellan kunskaper om och inställning till EU har ej konstaterats. Vissa studier visar på ett samband mellan goda kunskaper om EU och en positiv inställning till unionen, andra studier visar på motsatsen.

I Skolverkets studie utifrån regeringsuppdraget vittnar både lärarna och eleverna själva om att flertalet av eleverna har ett lågt intresse för EU-frågor. Flertalet av eleverna har dessutom ganska dåliga förkunskaper. Det finns dock skillnader mellan olika program – elever inom studieförberedande program har bättre förkunskaper och är mer intresserade av EU jämfört med elever inom yrkesförberedande program.

Elevernas kunskaper efter avslutad gymnasieutbildning varierar. Såväl lärare som elever ger en samstämmig bild av elevernas kunskaper – ungefär hälften av eleverna har goda kunskaper om EU efter gymnasiet. Både lärare och elever bedömer också att elevernas kunskaper har ökat då de slutar gymnasieskolan. En rimlig slutsats är att skolan haft betydelse för att öka elevernas kunskaper om EU. Resultaten tyder dock återigen på skillnader mellan program. Både elever och lärare bedömer att kunskaperna om EU är bättre inom studieförberedande program. Att elevernas kunskaper om EU varierar mellan olika program bekräftas även i andra studier.

Enligt lärarna har eleverna bäst kunskaper om EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande samt om EU:s historiska framväxt, det vill säga samma aspekter som behandlas mest utförligt i undervisningen. Inom de områden som särskilt lyfts fram i regeringsuppdraget – fred, handel och fri rörlighet samt miljö – bedöms kunskaperna vara varierande, men inte lika goda. Kunskaper om miljöfrågor samt asyl- och flyktingfrågor inom EU bedöms som sämst. Eleverna själva ger i stora drag samma bild som lärarna. De har bäst kunskaper om EU:s historiska framväxt, därefter ekonomiskt samarbete och handel inom EU, tätt följt av arbetsmarknad och fri rörlighet inom EU samt EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande. Eleverna kan minst om asyl- och flyktingfrågor inom EU.

Lärarnas beskrivningar av vilka aspekter av EU som behandlas i undervisningen stämmer väl överens med de områden som eleverna bedömer att de har bäst kunskaper i. Samstämmigheten mellan lärare och elever förstärker resultatens trovärdighet.

6.4 Skolans betydelse

I regeringsuppdraget ingår att bedöma skolans betydelse för elevernas kunskaper om EU. Det är svårt att särskilja betydelsen av skolans undervisning från andra faktorer som bidrar till elevernas kunskaper om EU. Olika källor som bidrar till kunskaper om EU kan antas förstärka varandra och det går inte att isolera en enskild faktor. Trots dessa svårigheter har både lärare och elever tillfrågats om vilken relativ betydelse skolan har. Lärarna bedömer att skolan har större betydelse jämfört med eleverna, men även eleverna själva anser att skolan har en relativt stor betydelse för deras EU-kunskaper. Eleverna anser att media betyder mest för deras kunskaper om EU medan familj och vänner har mindre betydelse. Andra studier bekräftar dessa resultat (Badroun & Bahceci 2004). De främsta kunskapskällorna när det gäller att få information om EU är, enligt ungdomarna själva, media i första hand och skolan i andra hand.

Eleverna har delade meningar om kvaliteten på EU-undervisningen i gymnasiet. Drygt hälften av eleverna tycker att den är ganska eller mycket bra, medan knappt hälften är missnöjda med undervisningen. Även i intervjuerna ger eleverna uttryck för olika uppfattningar om undervisningens kvalitet, men med den skillnaden att en större andel elever är positiva.

6.5 Vad styr undervisningen om EU?

Som nämnts tidigare i rapporten lämnar dagens styrdokument relativt stort utrymme för arbetslag och lärare att tolka program mål och kursplaner och utifrån denna tolkning utforma undervisningens innehåll och organisering. Det finns dock, vilket framgår av tidigare avsnitt, en del innehållsangivelser på olika detaljnivåer i både kursplaner och program mål. Exempelvis innehåller kursplanen i samhällskunskap A målformuleringen *”att kunna förstå hur politiska, ekonomiska, geografiska och sociala förhållanden har format och ständigt påverkar såväl vårt eget samhälle som det internationella samhället”*.

Utifrån detta mål är det rimligt att tolka kursplanen som att EU-frågor ska behandlas inom kursen. Skolverkets studier visar emellertid att lärarna inte alltid uppfattar det som självklart att tolka kursplanen som att EU-frågorna ska ingå även om de flesta tolkar som att de ska behandlas inom kursen. Det finns också skillnader mellan programmen

och skillnader i vilka aspekter av EU som tas upp och elevernas önskemål verkar inte tillgodoses fullt ut.

Vad som utöver kursplaner och program mål avgör vilket innehåll den faktiska undervisningen slutligen får, är det fruktbart att föra en diskussion om. Skolverkets undersökning om EU-undervisningen visar på en relativt samstämmig bild av vilka aspekter av EU som tas upp i undervisningen vilket tyder på att när EU finns med i undervisningen är det med ungefär samma innehåll. Skolverkets studier tyder på att flera olika källor styr undervisningen om EU:

- Ämnestraditioner och lärarnas profession har betydelse för om lärarna tolkar att EU ska ingå i kursen eller inte och vilka aspekter av EU som ska behandlas. Lärarnas kompetens/intressen/förhållningssätt i EU frågor påverkar också vilka aspekter på och i vilken utsträckning EU ingår i undervisningen. Den enskilda skolans tradition och organisationskultur kan också påverka.
- Läromedlen. Som grund för läromedlen ligger grundliga studier av kursplaner och läroplaner¹⁶. Läromedelsförfattarna kan därför ses som viktiga uttolkare av kursplanerna och hur de kan konkretiseras i undervisningen. Författarna gör sin egen tolkning av kursplanerna och det finns naturligtvis även möjlighet till andra tolkningar. Det är därför viktigt att lärare och lärarstudenter skolas in i att utgångspunkten för planeringen av hur undervisningen ska organiseras är att det finns många olika kunskapskällor att använda och att variation när det gäller undervisningsmetoder och kunskapskällor är en viktig faktor för undervisningens kvalitet. Skolverkets undersökning visar att många lärare har en variation av kunskapskällor för sin undervisning i EU-frågor och att läroböckerna inte intar någon särställning. Värt att notera är att de av Skolverket granskade läromedlen tar upp EU-frågor i de avsnitt där internationella perspektiv behandlas och inte i samband med samhällets styrelseskick. Inte heller finns EU-perspektivet med när det svenska vardagslivet i olika sammanhang beskrivs. De i regeringsuppdraget nämnda aspekterna på EU, miljö, fred och handel, har inte någon framträdande roll i något av läromedlen som granskats.
- Olika former av tillgängligt arbetsmaterial och informationsmaterial från myndigheter och organisationer är den kunskapskälla som används mest frekvent i undervisningen vilket borde innebära att detta material också påverkar i vilken utsträckning och vad som tas upp om EU i undervisningen. Myndigheten för skolutveckling har

16. Se skolverkets rapport nr 284, Läromedlens roll i undervisningen, bilaga 2, Från idé till färdigt läromedel (2006).

uppdrag att se över och utveckla spridandet av lättillgängligt informations- och arbetsmaterial om EU som idag bland annat finns hos Riksdagens programkontor, Europeiska kommissionen och Europaparlamentet.

- Att elevernas önskemål/intressen kan påverka i vilken utsträckning och vilka aspekter av EU som ingår i undervisningen är helt överensstämmande med de tankar som förmedlas i läroplanen om att eleverna skall ha ett reellt inflytande på såväl arbetssätt, arbetsformer som innehåll i undervisningen. Något som framkommit i Skolverkets undersökning är att de frågor som intresserar elever får för lite utrymme i undervisningen om EU och att elever efterfrågar en mer verklighetsanknuten undervisning om EU-frågor som mer berör deras egen vardag. En mer verklighetsnära undervisning skulle stimulera deras lust att studera EU-frågor. Även lärarna ger uttryck för att de önskar mer konkreta tips om hur de kan lägga upp undervisningen på ett mer engagerande sätt som skulle kunna väcka elevernas intresse för EU-frågor. Lärarna efterfrågar också undervisningsmaterial som är tydligt och lättfattligt. En tanke kan vara att om EU-perspektivet belystes mer ur ett vardagsperspektiv och inte som nu, mest som något avlägset som inte riktigt berör eleverna, skulle det engagera mer. Undersökningen visar att många av lärarna önskar mer fortbildning i EU frågor vilket kan tolkas som att lärarna generellt skulle behöva högre kompetens både vad det gäller ämnesinnehåll och metoder att undervisa inom detta ämnesområde.
- Den allmänna samhällsdebatten påverkar innehållet i undervisningen och ska så göra. Flera av de intervjuade lärarnas svar visar att EU-frågor togs upp i högre utsträckning i samband med EMU-omröstningen.

6.6 Förändrade kursplaner

Vilken betydelse kursplanernas utformning har för hur lärarna tolkar sitt uppdrag ingick inte i regeringsuppdraget men är en viktig fråga som behandlas i andra sammanhang¹⁷. Trots att dagens styrsystem lämnar utrymme för läroplaner och lärare att tolka program mål och kursplaner och utifrån denna tolkning utforma undervisningens innehåll visar Skolverkets genomgång av program mål och kursplaner att EU-perspektivet och internationella perspektiv för det mesta finns implicit uttryckt i program mål men även explicit i ett antal kursplaner.

17. Se till exempel Skolverket (2004), Skolverket (2005) och SOU 2007:28.

Kursen i Samhällskunskap A intar naturligtvis en särställning då det gäller samhällsfrågor. Kursen är en kärnämneskurs vilket gör att samtliga gymnasieskolans elever läser den. Om man ska göra kompletteringar som ger signaler att utöka omfattningen av EU-undervisningen är det därför lämpligt att göra kompletteringar i kursplanen för Samhällskunskap A.

Kursplanen i Samhällskunskap A i dagens styrsystem innehåller inte några innehållsbeskrivningar på detaljnivå. Ett problem som kan uppstå vid alltför detaljerade innehållsbeskrivningar i kursplaner är att de snabbt blir inaktuella. Om aktuellt innehåll på detaljnivå hade skrivits in då kursplanen skrevs år 2000 hade innehållet till stora delar varit inaktuellt i dag.

Trots detta anser Skolverket att det behöver göras kompletteringar då det gäller EU-aspekterna i kursplanen för Samhällskunskap A. Skillnaderna mellan programmen när det gäller elevernas kunskaper och undervisningens omfång samt det faktum att eleverna önskar mer kunskaper och vill ha delvis andra aspekter på EU-frågor belysa motiverar detta ställningstagande. Tydligare skrivningar i kursplanen skulle vara en signal till undervisande lärare att i större omfattning belysa EU-frågor generellt, hur EU påverkar vår vardag samt Sveriges roll inom EU. Detta är särskilt viktigt för att säkerställa att alla elever får möjlighet att utveckla kunskaper om EU inom gymnasieskolan. En nyanserad undervisning om allt som påverkar elevernas vardag och hur vårt land styrs på såväl lokal- och nationell nivå som EU-nivå är viktigt framförallt ur ett medborgarperspektiv.

I kombination med kompletteringar i kursplanen för Samhällskunskap A kan åtgärder som ökad och förbättrad information från statliga organ och myndigheter, en mer livaktig samhällsdebatt om EU-frågor, kompetensutveckling av lärare, skolor och arbetslag samt förbättrade läromedel som väcker elevernas intresse leda till den önskade effekten, att EU-frågor belyses mer inom gymnasieskolan.

Referenser

- Badrous, G. & Bahceci, S. (2004) *Att rösta till Europaparlamentet... självklart, aldrig i livet eller det struntar jag fullständigt i! En surveyundersökning om valdeltagandet till det kommande Europaparlamentsvalet 2004 bland förstagångsväljare på gymnasieskolor i Huddinge kommun.* Magisteruppsats i statskunskap. Södertörns Högskola.
- Demokratiforum (2003) *Ungdomars inflytande i beslutsprocesser. Vad anser unga och förtroendevalda i Västra Götaland? En undersökning på uppdrag av Styrgruppen för ungdomars inflytande i beslutsprocesser i Västra Götalandsregionen.* Göteborg: Demokratiforum.
- EU 2004-kommittén (2001) *Allmänhetens kunskap, attityder och beteende i EU-relaterade frågor.* En undersökning för Regeringskansliet EU 2004-kommittén, november 2001. Stockholm: ARS ResearchAB.
- Eurobarometer (2005) *Eurobarometer 63.4. Allmänna opinionen inom Europeiska Unionen. Våren 2005. Nationell rapport. Sverige.* (www.europa.eu.int.)
- Eurobarometer (2006) *Eurobarometer 65. Allmänna opinionen inom Europeiska Unionen. Våren 2006. Nationell rapport. Sverige.* (www.europa.eu.int.)
- Holmberg, S. (2006) *Stenografiska uppteckningar.* Henrik Johnson intervjuar Sören Holmberg, professor i statskunskap. (www.eu-upplysningen.se.)
- Jansson, P. & Mårtensson, A. (1998) Negativa till EU, positiva till Europa – Gymnasieelevers attityder och inställningar. *Statsvetenskaplig Tidskrift*, nr 1, 1988; s 53–65.
- Junger, A-C. & Karlsson, C. (2005) *Folkomröstning eller parlamentsratifiering – hur besluta om förslaget till konstitutionellt fördrag.* Rapport nr 3, 2005. Stockholm: Svenska institutet för europapolitiska studier.

Kommittén för EU-debatt (2006a) *Rapport om EU-debatten i Sverige under reflektionsperioden juni 2005–juni 2006*. Stockholm: Kommittén för EU-debatt.

Kommittén för EU-debatt (2006b) *Redovisning av kommittén för EU-debatts arbete 2001–2006*. Slutrapport. Stockholm: Kommittén för EU-debatt.

Koopi (2005) *Svenska gymnasieelevers syn på demokrati, påverkan och medbestämmande*. 2005-10-31. Stockholm: Kooperativa Institutet.

Limberg, L. (1998) *Att söka information för att lära. En studie av samspel mellan informationssökning och lärande*. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Oscarsson, H. & Holmberg, S. (2005) *Nej till euron*. Demokratistatistik rapport 4. Örebro: Statistiska centralbyrån.

Petersson, O., Hermansson, J., Micheletti, M. & Teorell, J. (1998) *Demokrati och medborgarskap*. Demokratirådets rapport 1998. Stockholm: SNS Förlag.

SOU 1992:94. *Skola för bildning*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SOU 2004:82. *Sluta strunta i EU. EU 2004-kommitténs förslag till permanent bidragsgivning och utåtriktad verksamhet*. Betänkande av EU 2004-kommittén. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

SOU 2007:28. *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan*. Betänkande av utredningen om mål och uppföljning i grundskolan. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2001) *Ung i demokratin. En studie i ungdomars demokratiska kompetens*. Skolverkets rapport 210. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2003) *Ung i demokratin. Gymnasieelevers kunskaper och attityder i demokrati- och samhällsfrågor*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2004) *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003. Huvudrapport – naturorienterande ämnen, samhällsorienterande ämnen och problemlösning i årskurs 9*. Rapport 252. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2005) *Hur används kursplanerna i skolan? – Lokalt kursplanearbete nr 111045 Dnr 2003:2800*.

Skolverket (2006) *Läromedlens roll i undervisningen. Grundskollärares val, användning och bedömning av läromedel i bild, engelska och samhällskunskap*. Rapport 284. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2006) *Översyn av grundskolans kursplaner i de samhällsorienterande ämnena. Regeringsuppdrag Dnr 2005.1452.*

Svensson, E. (2005) "Världen är vad vi gör den till" – om ungdomars engagemang i globala frågor. I Bredberg, E.; Holm, K.; Lönnberg, M. & Svensson, E. (2005) *En global värld – en global människa*. Institutionen för Tematisk Utbildning och Forskning, Campus Norrköping, Linköpings Universitet.

Ungdomsstyrelsen (2005) *Delaktighet och information för ungdomar – En uppföljning av Europeiska kommissionens vitbok Nya insatser för Europas ungdom*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2005:8. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Veres, V. (2005) Världen lockar. *Om Världen*, tema 2005:2.

Bilagor

Bilaga 1

Till rektor/biträdande rektor

EU-undervisning i gymnasieskolan

Enkät till lärare

Skolverket ska på uppdrag av regeringen ge en bild av svenska gymnasieelevers kunskaper om EU och vilka kunskapskällor som används i undervisningen. För att skapa en sådan bild genomför Statistiska Centralbyrån (SCB) på uppdrag av Skolverket nu en enkätundersökning i landets samtliga gymnasieskolor. Enkäten vänder sig till lärare som undervisar i A-kursen i samhällskunskap. Enkäten innehåller bland annat frågor om undervisningens innehåll och vilka kunskapskällor som används när det gäller EU-undervisningen men även frågor om lärarnas kompetensutveckling i EU- frågor.

Vi ber dig som rektor/biträdande rektor att så snart som möjligt lämna enkäter och svarskuvert till två lärare som undervisar i Samhällskunskap A. Finns det fler än två lärare väljer du ut de två lärare vars efternamns första bokstav ligger först i alfabetet. Finns det inte två lärare räcker det med en enkät.

Alla svar är viktiga

Medverkan i undersökningen är frivillig men varje lärares svar är viktigt och kan inte ersättas av någon annans. Den bild som lärarna ger av verksamheten kommer att ligga till grund för kommande beslut av regering och riksdag. En hög svarsandel bidrar till att undersökningens resultat blir tillförlitligt.

Vid utformandet av enkät och missiv har samråd skett med Sveriges Kommuner och Landsting. De deltagande skolorna och lärarna är anonyma. När undersökningen är avslutad kommer datamaterialet att av-identifieras. På SCB och Skolverket skyddas lärarnas svar av sekretesslagen (SFS 1980:100).

Resultat

Resultaten kommer att presenteras på nationell nivå, vilket innebär att det inte är möjligt att identifiera en specifik skola eller lärare. Undersökningens resultatet publiceras i slutet av oktober 2007. Rapporten finns då att beställa eller ladda ned från Skolverkets webbplats www.skolverket.se.

Stort tack på förhand för din medverkan!

Jan Schierbeck
Undervisningsråd
Skolverket
Tel: 08-52 73 3284
jan.schierbeck@skolverket.se

Daniel Samuelsson
Undersökningsledare
SCB
Tel: 019-17 65 17
daniel.samuelsson@scb.se

Till lärare

EU-undervisning i gymnasieskolan

Syfte

Skolverket ska på uppdrag av regeringen ge en bild av svenska gymnasieelevers kunskaper om EU och vilka kunskapskällor som används i undervisningen. För att skapa en sådan bild genomför Statistiska Centralbyrån (SCB) på uppdrag av Skolverket nu en enkätundersökning i landets samtliga gymnasieskolor. Vi vänder oss till lärare som undervisar i A-kursen i samhällskunskap eftersom kursen är obligatorisk på samtliga gymnasieprogram med undantag för det individuella programmet.

Ditt svar är viktigt

Din medverkan är frivillig men ditt svar är mycket viktigt och kan inte ersättas av någon annans. Den bild som lärarna ger av verksamheten kommer att ligga till grund för beslut av regering och riksdag. En hög svarsandel bidrar till att undersökningens resultat blir tillförlitliga.

Vid utformandet av enkät och missiv har samråd skett med Sveriges Kommuner och Landsting. De deltagande lärarna och skolorna är anonyma. När undersökningen är slutförd kommer datamaterialet att avidentifieras. Både på SCB och Skolverket skyddas lärarnas svar av sekretesslagen (SFS 1980:100).

Resultat

Undersökningens resultat kommer att presenteras på nationell nivå, vilket innebär att det inte är möjligt att identifiera en specifik skola eller lärare. Resultaten publiceras i slutet av oktober 2007.

Rapporten finns då att beställa eller ladda ned från Skolverkets webbplats www.skolverket.se.

Vi ber dig svara på frågorna och skicka tillbaka blanketten i det portofria svarskuvertet så snart som möjligt.

Stort tack på förhand för din medverkan!

Har du några frågor, vänd dig till någon av kontaktpersonerna nedan:

Jan Schierbeck
Undervisningsråd
Skolverket
Tel: 08-52 73 3284
jan.schierbeck@skolverket.se

Daniel Samuelsson
Undersökningsledare
SCB
Tel: 019-17 65 17
daniel.samuelsson@scb.se

1. Är du man eller kvinna? Man
 Kvinna
2. Har du en utbildning som ger dig formell behörighet att undervisa i samhällskunskap i gymnasieskolan? Ja
 Nej
3. Hur många lärare undervisar idag i Samhällskunskap A på din skola? lärare

4. Hur många år har du arbetat som lärare i gymnasieskolan? år
Om mindre än ett år, skriv 1 år
5. Inom vilket/vilka program undervisade du i kursen Samhällskunskap A förra läsåret?
Flera alternativ kan anges
- Studieförberedande program
 Yrkesförberedande program
 Individuellt program
 Specialutformat program med EU-näring
 Undervisade ej i kursen → **Ge till fråga 8**

6. Inom vilket program undervisade du huvudsakligen i kursen Samhällskunskap A förra läsåret?
Angi det program där du undervisade flest elevklasser i kursen
- Studieförberedande program
 Yrkesförberedande program
 Individuellt program
 Specialutformat program med EU-näring

7. Ungefär hur många lektionstimmar i kursen Samhällskunskap A ägnades åt EU-frågor förra läsåret?
*Undervisade du inom flera program, ange antalet timmar för respektive program.
Om du inte behandlade EU-frågor i Samhällskunskap A inom angivet program, ange 0 timmar*
- Studieförberedande program: timmar
Yrkesförberedande program: timmar
Individuellt program: timmar
Specialutformat program med EU-näring: timmar

8. Om du inte undervisade i EU-frågor i samhällskunskap A, vad berodde det på?
Flera alternativ kan anges.
- Tidsbrist
 EU-frågor behandlas i andra kurser
 EU-frågor ej prioriterade enligt kursplan
 Brist på material
 Annat, ange vad

9. Ingick EU-frågor som ett avsnitt inom andra kurser du undervisade i förra läsåret?
- Nej
 Ja → **Angi respektive kurs, poäng samt ungefärligt antal lektionstimmar för EU-avsnitt.**

Kurs: poäng timmar

Kurs: poäng timmar

Kurs: poäng timmar

Följande frågor (fråga 10-13) avser din undervisning om EU i Samhällskunskap A, inom det program som du huvudsakligen undervisade i förra läsåret (se fråga 6). Om EU inte ingick som ett avsnitt inom denna kurs, och du undervisade om EU i andra kurser (se fråga 9) så avser frågorna dessa kurser.

Om du inte undervisade alls om EU, gå vidare till fråga 19.

10. Hur många av dina elever är intresserade av EU-frågor?
- Allt nästan alla
 Fler än hälften
 Färre än hälften
 Inga/nästan inga
 Vet ej
11. Hur många av dina elever har goda förkunskaper i EU-frågor?
- Allt nästan alla
 Fler än hälften
 Färre än hälften
 Inga/nästan inga
 Vet ej
12. Vilken vägledning tycker du att programmålen ger för din undervisning i EU-frågor?
- Mycket god
 Ganska god
 Ganska dålig
 Mycket dålig
 Vet ej
13. Vilken vägledning tycker du att kursplanen/kursplanerna ger för din undervisning i EU-frågor?
- Mycket god
 Ganska god
 Ganska dålig
 Mycket dålig
 Vet ej

14. I vilken grad behandlar du följande aspekter av EU i din undervisning?

Ange ett kryss på varje rad.	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska låg grad	Inte alls
EU:s historiska framväxt	☐	☐	☐	☐
EU:s institutioner, demokratisk och beslutsfattande	☐	☐	☐	☐
Miljöfrågor inom EU	☐	☐	☐	☐
EU:s fredsbevarande roll	☐	☐	☐	☐
Arbetsmarknad och fri rörlighet inom EU	☐	☐	☐	☐
Ekonomiskt samarbete och handel inom EU	☐	☐	☐	☐
EU:s utvidgning	☐	☐	☐	☐
Asy- och flyktingfrågor inom EU	☐	☐	☐	☐
Annat, ange vad _____	☐	☐	☐	☐

15. I vilken grad använder du följande läromedel/kunskapskällor i din EU-undervisning?

Ange ett kryss på varje rad.	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska låg grad	Inom alls
Förlagsproducerade läroböcker	☐	☐	☐	☐
Internet, eleverna söker själva information	☐	☐	☐	☐
Tryckt material från organisationer och myndigheter	☐	☐	☐	☐
Organisationers och myndigheters webbplatser	☐	☐	☐	☐
Egenproducerade läromedel (gjort av lärare/elever)	☐	☐	☐	☐
Ördningsrådskriterier	☐	☐	☐	☐
TV/Film/Video	☐	☐	☐	☐
Gästföreläsare	☐	☐	☐	☐
Studiebesök	☐	☐	☐	☐
Spel/kunskapsspel	☐	☐	☐	☐
Annat, ange vad	☐	☐	☐	☐

16. Hur många av dina elever har goda kunskaper om EU när de avslutar gymnasiet?

- Allt nästan alla
 Fler än hälften
 Färre än hälften
 Inga nästan inga
 Vet ej

17. Inom vilka områden har dina elever bäst kunskaper om EU när de avslutar gymnasiet?

Ange högst tre alternativ

- EU:s historiska framväxt
 EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande
 Miljöfrågor inom EU
 EU:s tredsbevarande roll
 Arbetsmarknad och frivillighet inom EU
 Ekonomiskt samarbete och handel inom EU
 EU:s utveckling
 Asyl- och flyktingfrågor inom EU
 Annat, ange vad
 Vet ej

18. Hur ofta använder du följande sätt att bedöma dina elevers kunskaper om EU?

Ange ett kryss på varje rad	Öfta	Illänd	Sällan	Alls
Skriftliga prov	☐	☐	☐	☐
Skriftliga förberedningsuppgifter (individuellt)	☐	☐	☐	☐
Skriftliga förberedningsuppgifter (i grupp)	☐	☐	☐	☐
Muntliga redovisningar av arbeten (individuellt)	☐	☐	☐	☐
Muntliga redovisningar av arbeten (i grupp)	☐	☐	☐	☐
Annat, ange vad	☐	☐	☐	☐

19. I vilken grad påverkas elevernas kunskaper om EU enligt din uppfattning av ...

Ange ett kryss på varje rad	I mycket hög grad	I ganska hög grad	I ganska låg grad	Inom alls	Vet ej
... skolans undervisning?	☐	☐	☐	☐	☐
... skolkamrater och vänner?	☐	☐	☐	☐	☐
... media?	☐	☐	☐	☐	☐
... hem och familj?	☐	☐	☐	☐	☐

20. Har du fått någon typ av kompetensutveckling i EU-frågor de senaste fem åren?

- Ja
 Nej

21. Har du behov av kompetensutveckling i EU-frågor? Ja
 Nej [▶ Gå till fråga 23](#)

22. Vilken typ av kompetensutveckling i EU-frågor har du behov av?

23. Lämna gärna ytterligare kommentarer

Det du skriver här kommer tillkomma en del av den som lämnas till Nätverket

Stort tack för din medverkan!

Skicka in ditt svar i svarskuvertet. Portot är betalt.

Bilaga 2

Intervjufrågor – lärare

1. Hur länge har du arbetat som lärare i gymnasieskolan?
2. Har du en utbildning som ger dig formell behörighet att undervisa i samhällskunskap i gymnasieskolan?
3. Undervisar du i något annat ämne? Vilket/vilka?
4. Inom vilket/vilka program undervisar du i kursen samhällskunskap A?
5. Ungefär hur många lektionstimmar i kursen samhällskunskap A brukar du ägna åt EU-frågor?
6. Om ingen undervisning i EU-frågor i samhällskunskap A – vad beror det på?
7. Anser du att EU-frågor är viktiga att behandla i undervisningen?
8. Hur mycket tid ägnar du åt EU-frågor i samhällskunskap A i jämförelse med andra avsnitt som ingår i kursen?
9. Vad ingår i din undervisning i samhällskunskap A?
Be att få se planering om sådan finns.
10. Vilka aspekter av EU behandlar du i din undervisning.
Visa frågan och svarsalternativen för intervjupersonen.
11. Varför behandlar du de aspekter som du gör i din EU-undervisning i samhällskunskap A?
12. Ingår EU-frågor som ett avsnitt inom andra kurser du undervisade i förra läsåret (och för tillfället)? Vilka kurser? Hur många lektionstimmar?
Hur stor del av kursen i förhållande till andra avsnitt som ingår i kursen?
13. Vilken vägledning tycker du att programmålen ger för din undervisning i EU-frågor?
Vad är bra? Vad saknas/kan bli bättre?

14. Vilken vägledning tycker du att kursplanen/kursplanerna ger för din undervisning i EU-frågor? I Samhällskunskap A, i annat ämne? Vad är bra? Vad saknas/kan bli bättre?

15. Vad anser du om att samhällskunskapsämnet ska knyta an till de program du undervisar inom? Hur skiljer sig undervisningen åt mellan olika program du undervisar inom? Kan du ge exempel?

16. Kan du uppskatta hur många av dina elever som är intresserade av EU-frågor?

Nästan alla, fler än hälften, färre än hälften, nästan inga?

17. Ungefär hur många av dina elever har goda förkunskaper om EU?

Nästan alla, fler än hälften, färre än hälften, nästan inga?

18. Har du någon uppfattning om hur många av dina elever som har goda kunskaper om EU när de slutar gymnasiet?

Nästan alla, fler än hälften, färre än hälften, nästan inga?

19. Har du någon uppfattning om inom vilka områden dina elever har bäst kunskaper om EU när de slutar gymnasiet?

Visa frågan med svarsalternativ för intervjupersonen.

20. Hur stor betydelse har följande faktorer för elevernas kunskaper om EU, enligt din uppfattning? Varför ser det ut så här?

Visa frågan med svarsalternativ för intervjupersonen.

21. Vilken typ av kunskapskällor använder du i din EU-undervisning? Varför? Hur väljer du ut kunskapskällorna?

22. I vilken grad använder du följande kunskapskällor i din undervisning?

Visa frågan med svarsalternativ för intervjupersonen.

23. Beroende på svaret på föregående fråga – Vilka myndigheter och organisationer använder du material ifrån? Hur får du tag på materialet?

24. Har du fått någon typ av kompetensutveckling i EU-frågor de senaste fem åren?

Om ja – vilken form av kompetensutveckling fick du? Vilken/vilka aspekter av EU berördes?

25. Upplever du att du har ett behov av kompetensutveckling i EU-frågor? Om ja – vilken form av kompetensutveckling skulle du vilja ha? Inom vilka områden?

26. Europeiska kommissionens representant i Sverige anordnar tillsammans med flera samverkanspartners (Myndigheten för skolutveckling, EU-upplysningen, internationella programkontoret, Europaparlamentets kontor i Sverige) kompetensutveckling för lärare och skolledare. Är det något du känner till? *Exempelvis "EU på schemat"*.

Har du deltagit? Om ja, vad tyckte du om det? Om nej, skulle du vilja delta om du fick möjlighet?

EU på schemat är fortbildningsdagar för lärare, skolledare, politiker och andra nyckelpersoner inom utbildningsområdet. Fortbildningsdagarna ger fördjupad kunskap om EU som organisation, om det svenska medlemskapet och nya kunskaper om aktuella frågor i Europa.

Bilaga 3

Intervjufrågor – elever

1. Vilket program går ni? Inriktning?
2. Är ni intresserade av EU-frågor?
3. Har ni pratat om EU i skolan (i gymnasiet)?
4. Inom vilka ämnen har ni diskuterat EU i skolan?
5. Kan ni komma ihåg om ni kunde något om EU innan gymnasiet?
6. Hur ser era EU kunskaper ut i nuläget?
7. Är det viktigt att kunna något om EU?
Varför?
8. Vilka aspekter av EU-frågor kan ni bäst?
Visa för eleverna.
 - EU:s historiska framväxt
 - EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande
 - Miljöfrågor inom EU
 - EU:s fredsbevarande roll
 - Arbetsmarknad och fri rörlighet inom EU
 - Ekonomiskt samarbete och handel inom EU
 - EU:s utvidgning
 - Asyl- och flyktingfrågor inom EU
 - Annat, vad?
9. Har ni fått tillräckligt mycket undervisning om EU i skolan?
Om nej – vad vill ni ha mer av, hur vill ni att undervisningen ska se ut?
Har ni påpekat det för lärare?
10. Hur har undervisningen om EU varit?
Om bra, vad uppskattar ni mest i undervisningen?
Om mindre bra, vad kan förbättras? Har ni kommit med önskemål eller förslag på ändrad eller utökad EU undervisning till lärarna? Vad fick ni då för reaktion?

11. Brukar ni diskutera EU-frågor utanför skolan?
Om ja, med vem? Familjen? Kompisar?

12. Varifrån tycker ni att ni har fått mest kunskaper om EU? Skolan, hemifrån, kompisar, media?

Bilaga 4

1. Kön Flicka
 Pojke

2. Vilken skola går du på?

3. Vilket program går du? *Skriv ut hela programets namn*

4. Vilket intresse har du för EU-frågor?
- Mycket stort
 - Ganska stort
 - Ganska litet
 - Inget alls

5. Vilka kunskaper om EU hade du innan du började gymnasiet?
- Mycket goda
 - Ganska goda
 - Ganska dåliga
 - Inga alls

-
6. Inom vilka kurser har ni diskuterat EU i gymnasiet?
- Samhällskunskap A
 - Annan kurs, ange vilken.

-
7. Vad tycker du om EU-undervisningen i gymnasiet?
- Mycket bra
 - Ganska bra
 - Ganska dålig
 - Mycket dålig

-
8. Vilka kunskaper har du om EU i nuläget?
- Mycket goda
 - Ganska goda
 - Ganska dåliga
 - Inga alls

-
9. Inom vilka områden har du bäst kunskaper om EU?
Ange högst tre alternativ.
- EU:s historiska framväxt
 - EU:s institutioner, demokrati och beslutsfattande
 - Målfördrag inom EU
 - EU:s fredsbevarande roll
 - Arbetsmarknad och fri rörlighet inom EU
 - Ekonomiskt samarbete och handel inom EU
 - EU:s utvidgning
 - Asyl- och flyktingfrågor inom EU
 - Inget av ovanstående alternativ
 - Andra aspekter, nämligen

10. I vilken grad påverkas dina kunskaper om EU av ...

Ange ett kryss på varje rad.	Ingenst hög grad	I ganska hög grad	I ganska låg grad	Ingenst allt	Vet ej
... skolans undervisning?	☐	☐	☐	☐	☐
... skolkamrater och vänner?	☐	☐	☐	☐	☐
... media?	☐	☐	☐	☐	☐
... hem och familj?	☐	☐	☐	☐	☐
... Annat, nämligen	☐	☐	☐	☐	☐

11. Övriga synpunkter:

Tack för din medverkan!

Bilaga 5

Lärarnas svar på frågan om inom vilka kurser, förutom Samhällskunskap A, EU-frågor ingick som ett avsnitt förra läsåret

Nedan redovisas de kurser, förutom Samhällskunskap A, där lärare i samhällskunskap undervisade om EU-frågor förra läsåret. Endast kurser som nämns av minst två lärare ingår i redovisningen.

Kurs	Antal svar
Samhällskunskap B	61
Internationella relationer	41
Historia A	35
Samhällskunskap C	27
Geografi A	18
Internationell ekonomi	13
Europakunskap A	12
Rättskunskap	7
Historia B	6
Internationell politik	5
Företagsekonomi A	4
Miljöpolitik	4
EU-kunskap	3
Företagsekonomi B	3
Mediekommunikation	2
Projektarbete	2
Model European Parliament	2

Bilaga 6

Kurser/ämnen där eleverna upplever att undervisningen tagit upp EU-frågor

En av frågorna som ställdes i elevenkäten var inom vilka kurser som eleverna upplevde att de diskuterat EU i gymnasiet. Av svaren att döma rör det sig om både nationellt fastställda kurser och lokala kurser. Vid genomgång av de kurser som eleverna nämnt kan man konstatera att det förekommer undervisning om EU-relaterade områden i ett stort antal olika kurser och även i kurser där det varken explicit eller implicit nämns i kursplanen. Det kan nämnas att 33 elever har svarat att det inte alls tagit upp EU-frågor i någon annan kurs än samhällskunskap A.

Nedan redovisas de nationella och lokala kurser där minst tre elever svarat att kurserna tagit upp EU-frågor.

Nationellt fastställda ämnen/kurser

Kurs/ämne	Antal svar
Internationell ekonomi	111
Samhällskunskap B	85
Rättskunskap	35
Samhällskunskap C	32
Internationella relationer	30
Historia	16
Projektarbete	10
Geografi	6
Företagsekonomi	6
Historia A	5
Historia B	5
Naturkunskap A	5
Svenska	5
Mediekunskap	3
Redovisning och beskattning	3

Lokala kurser

Enligt gymnasieförordningen kan styrelsen för en utbildning besluta om att upprätta en lokal kurs inom ett ämnesområde som svarar mot ett sådana behov som inte tillgodoses genom en nationellt fastställd

kursplan. Inom följande kurser har eleverna angivit att de upplever att de arbetat med EU-frågor.

Kurs	Antal svar
Internationell politik	36
EU-kunskap	15
Global utveckling	11
EU och Europa	7
Mänskliga rättigheter	3

Huruvida det direkt eller indirekt i dessa kursplaner uttrycks något med anknytning till EU-frågor kan inte Skolverket avgöra eftersom dessa kursplaner är lokala och finns hos kommuner och skolor. Med tanke på kursernas namn går det ändå att på goda grunder anta att just EU-frågor är det centrala i en del av dessa kursplaner.

Skolverket har fått i uppdrag av regeringen att ge en bild av gymnasieelevers kännedom om EU-frågor, kartlägga undervisningen och läromedlens roll för elevernas kunskaper samt utreda vilka kunskapskällor som används. I uppdraget ingick också att göra en översyn av målen i gymnasieskolans kursplaner som avser undervisning om EU.

Skolverket

www.skolverket.se